Цана асобнага нумару 20 гр.

Opłata pocztową uiszczono ryczałtem

ЗА ПРАЦУ

Выходзіць два разы у тыдзень.

Адрас Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. m. 6) Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.	Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр., на 3 мес. — 4 зл., на паўгоду — 8 зл., на год — 15 зл., заграніцу ўдвая даражэй. Перамена адрэсу 30 гр.	Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаван. залежыць ад Рэдакцыі.	**Цана абвестак:** перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 грош. за радок петыту ў 1 шпальту.

№ 8 — Вільня, Аўторак 27-га лістапада 1928 г. — Год 1

По загаду Гарадзкога Старасты на м. Вільню № 7 газ. „За Працу" канфіскаваны за карэспандэнцыі з вёсак — **„Сабачая вернасьць" і „Зьдзек паноў-абшарнікаў над парабкамі"**.

Не забывайма́ся аб школьных дэклярацыях.

Мінулае лета для беларускага сялянска-работніцкага руху прайшло пад знакам барацьбы з тымі ўхіламі, якія праявілі нядаўнія „вярхі" ў сувязі з рознымі пасуламі мясцовых дзеячаў з „адзінкі". Дзякуючы надзвычайнай сьвядомасьці сялянства і работніцтва, дзякуючы энэргіі Беларускага Сялянска-Работніцкага Пасольскага Клюбу, стаўшага на варце інтарэсаў працоўных—*гэтыя ўхілы трэба цяпер лічыць зьліквідаванымі.* Беларускія сялянска-работніцкія гушчы асталіся незачэпленымі гэтымі „ўхіламі", а споеныя адзінай воляй—яшчэ шчыльней, яшчэ больш сьвядома і рашуча трэбуюць палепшаньня свайго палажэньня, яшчэ больш злучанымі радамі ідуць да свайго вызваленьня.

Тая барацьба, якая прайшла мінулым летам, для многіх была нявідная, для многіх стваралася ўражаньне, што барацьба ідзе з Янкам Станкевічам, некаторыя „прыяцелі беларусаў" навет пісалі, што мы аж зашмат аддаём яму увагі, сьвядома ня дабачаючы (прыяцелі), што гэты гора-палітык зьяўляўся толькі брудным штандарам, за якім пахаваліся розныя „слупы грамадзянства", як Астроўскія, Каўшы, Чатыркі і інш., каб, пераняўшы працу розных „полёнафілаў", зьвясьці беларускі сялянска-работніцкі рух з яго праўдзівага шляху, або адкалоць ад яго ўсё, што можна.

Цяпер над імі трэба паставіць крыж. Асьлепленыя сваімі „бліскучымі іменьнямі", яны цяпер дасталі горкае перасьведчаньне, што масы ня можна вясьці ўсюды, куды толькі захочацца розным „слупом", што масы маюць свой шлях барацьбы, з якога іх ня ўдасца зьвясьці. Цяпер гэтыя „слупы", збанкрутаваныя і разбітыя, перажыўшыя сваю славу, хіба стануць з дзеячоў—простымі службістамі на выбранай дарожцы. Няхай сабе.

Але перад беларускімі сялянска-работніцкімі гушчамі зноў стаяць свае неадкладныя задачы. Нашы газэты стараліся ўказваць на гэтыя задачы — і будуць гэта рабіць далей.

У сучасны мамэнт адной з сьпешных спраў (поруч з іншымі) зьяўляецца *барацьба за родную школу.* Мы хочам напомніць нашым чытачом, што 1 *студзеня канчаецца тэрмін падачы дэклярацыяў на наступны школьны год.*

Барацьба за родную школу ідзе не ад учарашняга дня. На гэтым шляху беларускія сяляне і работнікі праявілі надзвычайную энэргію, сілу волі, вытрываласьць. Але ўсё гэта пакуль аказалася амаль што марным, бо тыя вываеваныя некалькі школ — ні ў якім выпадку не задаваляюць нашых жаданьняў. *Мы мусім дабіцца роднай школы ў кожнай беларускай вёсцы!* Гэта наша права, гэта наш абавязак, гэта адзін з магутнейшых спосабаў далейшай барацьбы.

Тыя няўдачы, якія мы атрымалі на гэтым шляху барацьбы за школу, тыя аграмадныя высілкі і стойкасьць, якія пашлі пакуль амаль на марна—не павінны нас задзержваць. Проста мусім перамагчы самых сябе, сваю стомленасьць, магчымае разачараваньне ад няўдачаў.

Мы павінны дабіцца сваей школы ўва што-б то ні стала! Ня маем права адмаўляцца ад тых здабычаў, якія ўжо заваёваны і ўведзены ў законы, мы павінны гэтым законам надаць жыцьцё, мусім дабіцца, каб яны ня былі простым кавалачкам паперы. Цяжасьць барацьбы ўжо на аснове напісаных законаў ніколі не павінен прыводзіць нас да думкі аб марнасьці высілкаў на гэтым шляху наагул, наадварот — такая думка надзвычайна шкадлівая, яна можа прывясьці да поўнага зьняверанья ў свае сілы.

Ня гэта павінна выклікаць цяжасьць барацьбы! Яна павінна выклікаць яшчэ большую загартаванасьць, яшчэ большую споенасьць, яшчэ большую сьвядомасьць, што *нічога ў барацьбе дарма не даецца* і ніхто нам нічога ня дасьць, калі мы ня будзем яшчэ галасьней гаварыць аб сабе. *Ня трэба спадзявацца ні на кога, трэба мець крэпкія нэрвы і выдзержку да канца.*

Трэба выкарыстаць гэты не вялікі кавалак часу, каб яшчэ дружней, яшчэ шчыльней падаць чым найбольш дэклярацыяў. Няхай той, хоць невялікі лік школаў, якія мы ўсё-ж вываевалі, няхай ён дадасьць сілы і сьведамасьці, што *ня ўсе нашы высілкі прападаюць марна,* хоць што небудзь ужо мы маем, а *як будзем бароцца, дастанем усё.*

Некаторыя вёскі падавалі па тры разы — мала гэтага. Будзем падаваць зноў! Будзем падаваць дзесяць разоў, але ўрэшце даб'ёмся, чаго трэба. Уся гісторыя людзтва напоўнена падобнай барацьбой. Усё, што мы бачым у грамадзкім жыцьці — ёсьць вынік барацьбы паасобных групаў грамадзянства між сабой. Хто слабейшы ў барацьбе—падае і зусім адпадае. Перамагаюць сільныя.

Будзем сільнымі! Будзем вытрывалымі, будзем стойкімі!

Мы мусім перамагчы!

„Да канца, браты, будзем цьвёрдымі"!

Гульня ў апазіцыю.

Гэнаральная атака для расколу П. П. С. закончылася. Рэзультат у ліку 6—8 адарваных ад П. П. С. паслоў досьць значны, але недастатачны, каб можна была сказаць, што соймавая „лявіца" раскалолася. Проба ліквідаваць расколам, так зв. апазіцыю не ўдалася. Кангрэс ў Саснавіцах прыняў рэзалюцыю, у якой гаворыцца, што П. П. С. далей будзе ў „апазіцыі" да ўраду. Тое самое зрабілі „Вызваленьне" і „Стр. Хл.". Такім чынам можа атрымацца ўражаньне, што ў Сойме ёсьць моцная апазіцыя. У запраўднасьці толькі наіўным і несьвядомым людзям можа здавацца, што П. П. С., „Вызваленьне" і буржуазныя нац. меншасьці маюць штось супольнага з тым, што завецца апазіцыяй. Тое, што не ўдалося расхалоць П. П. С. — гэта толькі доказ таго, што гандаль аб цане, за якую П. П. С. павіна прылучыцца да стварэньня ўрадовай большасьці, прыняў больш трываючы характар, чым гэта здавалася раней. Тут адбываецца ўзаемная барацьба, якая палягае вось на чым: Павадыры П. П. С. вельмі жадаюць супрацоўнічаць з урадам, але трэба ўзяць пад увагу што гэта гешэфтмахеры, якія галоўна клапоцяцца аб аплаце ў форме пасадаў, міністарскіх партфэляў і інш.

На пэпээсаўскім кангрэсе ў Саснавіцах— Недзялкоўскі адкрыта заявіў, што прынцыпова П. П. С. нічога ня мае супроць супрацоўніцтва з буржуазіяй. На гэтым самым кангрэсе чуліся стогны і плачы пэпээс. павадыраў, якія скардзіліся, што ўвесь час яны шукалі паразуменьня з урадам, але апошні ня выказаў найменшага жаданьня пайсьці ім на спатканьне. Іх дамаганьні-ж такія скромныя. Адзін ці два мініст. партфэлі і П. П. С. з цэлам і душой перайшла бы на бок „санацыі".

П. П. С. чагось трэбавала за сканчэньне гульні ў апазіцыю, але „Bebe" нічога не хацела даць. Павадыры „Bebe" таго погляду, што П. П. С. павіна падтрымаць урад толькі дзеля „любві да бацькаўшчыны". Але дзеля таго, што павадыры П. П. С. і „Вызваленьня", апрача любві да бацькаўшчыны, чуюць яшчэ гарачую заботлівасьць да жырных пасадаў і мініст. партфэляў, то з гэтага нічога ня выйшла. Тады „санацыя", бачучы, што з П. П. С. і Вызваленьнем, як з цэлым, нічога ня ўдаецца зрабіць, пачала прабаваць перацягнуць на свой бок кожнага з іх асобна, што было-б шмат выгадней. Але гэта санатарам не ўдалося.

П. П. С. і „Вызваленьне" разумеюць, што, як цэлыя партыі, яны змогуць супрацоўнічаць з урадам на лепшых варунках, чым тады, калі яны раздробяцца — бо тады яны губляюць усе шансы атрымаць пару мініст. партфэляў.

Апазіцыйнасьць „левых" гэта хітра вырахаваны манэўр. Гэта палітычны гандэль найгоршага гатунку, а шкоднасьць яго зьмяшчаецца ў тым, што ў працуючых масаў стварaецца ілюзія, што маюць да чыненьня з апазіцыяй.

Гэтая гульня дае магчымасьць старым, пасівеўшым у парляманцкіх закулісных інтрыгах „левым" павадырам прыймаць позу бескампрамісовых дэмакратаў і абаронцаў народных інтарэсаў. Як бы мы не адносіліся да таго, што „санацыйная" прэса піша аб „левых", мусім прызнаць, што ў адным пункце яна гаворыць праўду, калі кажа, што тыя „абаронцы", якія лёкайскі служылі ўсім эндэцкім урадам, быўшым у Польшчы, у свой час палец аб палец ня стукнулі, каб правясьці аграрную рэформу — (праўда і санацыя аб гэтым ня рупіцца. Рэд.) цяпер нібыто бароняць інтарэсы сялян і работнікаў. Гэта запраўды абсурд. І яшчэ ў адным пункце „санатары" правы: гэта тады, калі пішуць, што апазіцыйнасьць „левых" (П. П. С. і Вызв.) ня шчырая і што галоўная мэта манэўраў іхніх павадыроў гэта ўтрымаць за ўсялякую цану свае катастрафічна аслабяваючыя ўплывы сярод працуючых масаў.

Для гэтай мэты яны ладзяць палітычныя маскарады і выступленьні, як напр. ўрачысты абход, так зв., Люблінскага людовага ўраду. На гэтым абходзе пэпээсаўцы і вызваленцы прыйшлі з лёзунгамі, якімі імкнуцца зрабіць уражаньне, што яны, хто ведае якія, апазіцыянэры.

Але найцікаўшае гэта тое, што ў гэтых люблінскіх урачыстасьцях найгалоўнейшую ролю гуляў той самы Marjan Malinowski, аб якім ужо даўна сцьверджана, што ён пры эндэцкіх урадах служыў у палітычнай паліцыі. І вось гэты „народны павадыр" нібы-то бароніць народныя інтарэсы.

Рознымі такімі маніфэстацыямі ў апазіцыйным позах „левыя" хочуць утрымаць свая палітычныя ўплывы. Але работн. масы Польшчы ўжо дастатачна пераканаліся і ведаюць, як ацаніць гэтую гульню ў апазіцыю. Яны ведаюць, што гэта ўсе вырахавана на вонкавы эфэкт, а ў запраўднасьці П. П. С. і „Вызваленьне" засталіся тым, чым былі заўсёды—палітычнымі інтрыганамі і кар'ерыстымі, якія яўна спэкулююць на несьвядомасьці і лёгкавернасьці працоўных.

Абвестка.

Гэтым даводзіцца да ведама Акружных Управаў і Гурткоў Т-ва Бел. Школы, што 9 і 10 сьнежня 1928 г. у Вільні ў памяшчэньні пры вул. Сьвятой Ганны № 2, адбудзецца **Агульны Сход** Т-ва Бел. Школы з наступным парадкам дня:

1. Выбары Прэзыдыуму Сходу,
2. Выбары Мандатнае Камісіі,
3. Выбары ганаровых сяброў,
4. Даклад аб дзейнасьці Таварыства,
5. Даклад з месц,
6. Рэфэрат „Праграмы Працы Т-ва",
7. Рэфэрат „Пазашкольная Асьвета",
8. Рэф. „Белар. Асьвета й Самаўрады",
9. Рэф. „Значэньне Т-ва Бел. Школы для Беларускага Народу";
10. Выбары Галоўнае Управы,
11. Выбары Наглядnae Рады,
12. Рэф. „Беларуск. мова й літэратура",
13. Рэф. „Праца жанчыны ў Т. Б. Ш.",
14. Рэф. „Каапэрацыя ў вёсцы",
15. Рэф. „Аб Радыё",
16. Экскурсія ў Музэй ім. Ів. Луцкевіча.

Вільня 22.XI 1928 г.

Дачасная Паўнамоцная Камісія.

Украінская прэса аб адчыненьні Беларускай Акадэміі Навук.

Выясьненьне значэньня факту адчыненьня Беларускай Акадэміі Навук з нашага пункту гледжаньня — не дайшло да масаў. Тым часам у-ва ўсей беларускай і ўкраінскай навет прэсе гэты факт знайшоў шырокі водгук.

Каб даць нашым чытачом магчымасьць азнаёміцца з выясьненьнем гэтага факту, хоць ня з нашага пункту гледжаньня, а з пункту гледжаньня хаця-ж прадстаўнікоў украінскае нацыянальнае думкі, зьмяшчаем надрукаваны ў № 106 (333) укр. газэты „Рада" ніжэйшы артыкул, дзякуючы аднача́сна газэту за такое прыхільнае адношаньне. Падаём у даслоўным перакладзе:

„Культурнае сьвята Беларускага Народу.

Пастановай ураду Беларускай Сацыялістычнай Радавай Рэспублікі з 13-га кастр. сёл. г. пераарганізавана Інстытут Беларускай Культуры ў Менску, які існуе ад 1922 г. на **Беларускую Акадэмію Навук.**

Адчыненьне Беларускай Акадэміі Навук зьяўляецца надзвычайнай падзеяй у жыцьці беларускага народу. Значэньне гэтага факту падвойнае: культурнае і палітычнае.

Навукова-дасьледчыя ўстановы, а такой зьяўляецца Беларуская Акадэмія Навук, падобна, як Усеукраінская Акадэмія Навук у Кіеве, зьяўляюцца кузьнямі навуковай прадукцыі краю. Гэтыя ўстановы, якія аб'ядноўваюць навуковыя сілы народу з тэй мэтай, каб сыстэматызаваць навукова-дасьледчую працу краю, даваць навуковым работнікам крыніцы працы і аднача́сна быць пасярэднікам у навязаньні кантакту з чужаземнымі вучонымі. Такім чынам, дзякуючы навукова-дасьледчым установам, ня толькі памнажваецца, але і паглыбляецца навуковая праца краю.

Ня меншае значэньне мае Беларуская Акадэмія Навук і пад поглядам палітычным. Адчыненьне цэнтральнай беларускай навукова-дасьледчай установы зьяўляецца пасьведчаньнем культурнай сьпеласьці беларускага народу. Сьвядомасьць гэтай сьпеласьці мае першараднае палітычнае значэньне для народу. Яна родзіць пэўнасьць да ўласных сілаў, выклікае творчы захоп і пад'ём паміж якнайшырэйшых масаў народу і ствараe гэткім чынам (рука ў руку з спрыяючымі вонкавымі абставінамі) кульмінацыйны пункт для шырокага і поўнага разьвіцьця нацыі.

Сьвядомасьць нацыянальнай вартасьці для беларускага народу патрэбна перш за ўсё.

Беларускі народ, які да часу рэвалюцыі пасьпеў толькі паставіць першыя шагі нацыянальна-культурнага адраджэньня, апынуўся ў пачатку рэвалюцыі, а таксама ў пачатку арганізацыі Беларускай Сацыялістычнай Радавай Рэспублікі (1. I. 1919) перад вялікімі абшарамі незагаранага поля.

Магутнае разьвіцьцё беларускага жыцьця за дзесяць гадоў дзяржаўнага існаваньня Беларускай Рэспублікі сьведчыць, што беларускі народ мае досыць творчых сілаў, каб выкарыстаць у-ва ўсей шырыні нацыянальную і сацыяльную волю. Для з'ілюстраваньня гэтага даволі параўняць беларускую школьную справу перад рэвалюцыяй і пасьля рэвалюцыі. Да рэвалюцыі ня было амаль беларускага школьніцтва (першую беларускую пачатковую школу заложана ў 1915 г. у Вільні—у часе, калі заходнія беларускія землі апынуліся пад нямецкай акупацыяй), цяпер на Беларусі ёсьць два ўнівэрсытэты, 32 гімназіі, 30 прафэсіянальных (завадовых) школаў і пачатковыя беларускія школы па ўсім краі.

Не зважаючы на гэты творчы пад'ём беларускага насельніцтва, перад беларускім народам стаіць яшчэ шмат нявыкарыстаных магчымасьцяў разьвіцьця нацыянальнай сілы. У такіх абставінах адчыненьне Беларускай Акадэміі Навук ня можа прайсьці бяз уплыву. Яно стане новай падбадзёрваючай сілай у працэсе разьвіцьця жыцьця беларускай рэспублікі.

Палітычнае значэньне адчыненьня Беларускай Акадэміі Навук не абмяжуецца толькі ў адносінах да самай Беларускай

Сац. Рад. Рэспублікі. Радасьць і пасьпех беларускага насельніцтва ў умовах радавай ўлады адаб'ецца шырокім рэхам і сярод заходняга беларускага насельніцтва. Яны даюць маральную сілу заходнім беларусам ператрываць цяжкія часы, а таксама выкоўваюць у іх нацыянальную адпорнасьць процiў усіх ударaў часу.

Адчыненьне Беларускай Акадэміі Навук набірае тым большага значэньня, што за дзесяць гадоў плоднай навуковай працы маладой рэспублікі выбудавана трывалыя навуковыя падмуроўкі пад існаваньне такой інстытуцыі. Завязьзю Беларускай Акадэміі Навук зьяўляецца Інстытут Беларускай Культуры. За чатыры гады свайго існаваньня Інстытут шырока і глыбока разгарнуў навукова-дасьледчую працу ў галіне вывучэньня прыроды, гаспадарскага жыцьця, гісторыі і мовы Беларусі, згуртаваў наўкола сябе каля 300 вучоных і культурных работнікаў, навязаў сталую навуковую сувязь з 55-цю навуковымі ўстановамі ў Радавых Рэспубліках і з 20-цю чужаземнымі навуковымі таварыствамі, выдаў 72 навуковых твораў і г. д. Гэткім чынам Інстытут Беларускай Культуры граў ужо здаўна на Беларусі ролю Акадэміі Навук, і рэарганізацыя Інстытуту на Акадэмію зьяўляецца толькі стварэньнем новай, больш шырэйшай формы для якнайінтэнсыўнейшага выяўленьня існуючай беларускай навуковай сілы.

Украінскі народ, які разам з беларускім народам у працягу доўгіх стагодзьдзяў геройска змагаўся з вынішчаючым наступам чужынцаў за сваё нацыянальнае і сацыяльнае вызваленьне, шчыра прывітаў кузьню беларускіх навуковых вартасьцяў, якой зьяўляецца новарэарганізаваная Беларуская Акадэмія Навук. Доказам гэтага зьяўляецца водгук, які знайшоў факт адчыненьня Беларускай Акадэміі Навук у ўкраінскай прэсе і ўкраінскіх навуковых колах. Апрача таго, варта надкрэсьліць голас віцэ-прэзыдэнта Усеўкраінскай Акадэміі Навук К. Воблага, які ў гутарцы з супрацоўнікамі прэсы сказаў: „Украінская Акадэмія Навук, як старшая сястра Беларускай Акадэміі, усяляк будзе дапамагаць маладой Беларускай Акадэміі ў яе працы. Мы з усіх сілаў падтрымліваем нашую братнюю Белар. Акадэмію Навук".

У часе рэвалюцыі 1905 г. было ў Пецербурзе актыўнае беларускае выдавецтва для народу пад назовам: „Загляне сонца і ў наша ваконца". Гэта часіна зьдзейсьніваецца на нашых вачох. Арганізацыя Беларускай Акадэміі Навук зьяўляецца адным з найясьнейшых праменьняў творчай, сонечнай пары беларускага народу".

З украінск. пераклаў Я. М.

Навокал унутранага развалу П. П. С.

Двудушнасьць ППС, гэтага ўваскросшага паганскага двутварага бога Януса, ня гледзячы ні на як найстараньнейшае маскаваньне яе, патрошкі выходзіць наверх — на відавок ўсяго шырокага грамадзянства. Самым ходам гісторыі неяк разгортваецца плесьня пэпэсаўскага сацыялізму і з пад яе паказваецца запраўднае абліччa гэнае партыі ППС; гэта нішто іншае, як группа палітычных спэкулянтаў, апэруючых дзеля абдурваньня працоўных масаў сацыялістычнымі лёзунгамі; яна выпрабаваны лёкай буржуазіі, які дзеля мэтаў апошняй сьведама разьбівае арганізаваны сялянска-работніцкі рух, каб адцягнуць працоўную клясу ад яе ідэалаў і ад змаганьня за яе штодзенныя патрэбы.

У верхаводаў партыі ППС ўзмацніўся кірунак, які лічыць польскую санацыю за „чысты" сацыялізм і дамагаецца адкрытага супрацоўніцтва з ею.

Тварцом гэтай групы ёсьць былы лідар ППС, — цяпер міністр (!) Марачэўскі і цяперашнія паслы з ППС. Гэтая группа ад 10 кастр. г. г. выдае сваю газэціну „Пшэдсьвіт". Перадавіца першага нумару яе заяўляе, што яе заданьне — гэта кансалідацыя „сацыялістычнага" руху. Далей „Пшэдсьвіт" піша, што ППС адыграла вялізную ролю ў Гісторыі Польшчы і што мае вялізныя здабыцьці дзеля работніка, а каб мець іх яшчэ больш, дык трэба йсьці з тым, хто найбольш аб іх рупіцца—з Пілсудскім (!). У гэтым кірунку „Пшэдсьвіт" і будзе весьці сваю працу.

Заяўленьне „Пшэдсьвіту" цэнтральны орган ППС „Роботнік" спаткаў вострай крытыкай, і заявіў, што не пазволіць на разьбіваньне партыі—на разьбіваньне яе „нізкоў" і што дзеля гэтага скліча ўсепартыйны кангрэс у Сасноўцы, на якім і асудзіць „гэрэтыкоў".

Але і група „Пшэдсьвіту", назваўшая сябе „Рэвалюцыйнай Фракцыяй ППС", адказала тым жа самым — і яна абвясьціла, што скліча ў тых жа самых днёх, што й ППС (ў пач. г. лістапада) ўсепартыйны зьезд ППС ў Катавіцах, на якім асудзіць ППС, а гэтым самым далучыць да сябе яе партыйныя нізы—нясьведамых сялян і работнікаў.

Гэтыя кангрэсы — змаганьне ППС-аў за працоўную душу адзін у Катавіцах, другі ў Сасноўцы — ўжо адбыліся; каждая з гэтых партыяў цягне гэтыя „душы" да сябе, валячы пярунамі ў свайго праціўніка.

А запраўды, паміж самай ППС і групай Марачэўскага няма ані-якай прынцыповай розьніцы, а толькі тактычныя непаразуменьні. Як адна, так і другая аднолькавы. У іх аднолькава на месьце сацыялізму стаіць цьвярды царскі „ўра-патрыётызм", які заўзята змагаецца з барацьбой працоўнай клясы за яе сацыяльнае і нацыянальнае вызваленьне. Дзеля гэтага і заява „міністэрскай" групы аб кансалідацыі сацыялістычнага руху ёсьць ня што іншае, як заява барацьбы з ім.

З газэт.

„Słowo" аб украінцах.

У зьвязку з апошнімі падзеямі ў Львове „Słowo" застанаўліваецца на адносінах у ўсходняй Галіцыі. Там між іншым піша:

„Ня можна, аднак, дапусьціць, што консэнквэнтнае ігнараваньне Польшчай украінскіх пастулятаў была толькі сьляпым выкананьнем нацыяналістычнай дактрыны, ці помстай за страты, панесеныя ў часе польска-ўкраінскіх бітваў. У пастуляце адмаўленьня ўкраінцам унівэрстытэтаў, субвэнцыі на каапэратывы, украінскай мовы на „ўжэндовых" актах і г. д.—была гэная думка, апрача свайго залагоджэньня, лёгічна праведзена. Думка гэта—магчымасьць адарваньня ўкраінскіх масаў ад іх павадыраў і „зрабеньне" з іх якойсьці новай нацыянальнасьці, якая назвалась бы „русінам", але якая думала-б, гаварыла, чытала і пісала напольску. Тут пачынаецца трагічная ілюзія".

Мы, з нашага боку, дадамо, што тэй самай трагічнай ілюзіяй зьяўляецца вера ў тое, што ўдасца калісь палёнізаваць беларусаў.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Гандаль Радавых Рэспублікаў з Польшчай.

У верасьні г. г. прывезена з Радавых Рэспублікаў у Польшчу 1580 вагонаў розных тавараў, у тым ліку 1214 вагонаў жалезнай руды.

За гэты самы час у Радавыя Рэспублікі прывезена з Польшчы 492 вагораў розных тавараў, з якіх 327 жалеза і бляхі.

Пагроза даражыні.

Міністар Скарбу прыгатаваў праект 50 проц. падвышкі дамовых падаткаў у гарадох.

Разумецца, што ў зьвязку з гэтым падаражэюць і іншыя галіны жыцьця.

Новы радавы гандлёвы прадстаўнік у Варшаве.

Радавы ўрад адклікае ў Маскву свайго гандлёвага прадстаўніка ў Польшчы Лізарава, на якога ў Варшаве быў зроблены замах расейскім эмігрантам Войцехоўскім. На месца Лізарава з 1-га сьнежня с. г. будзе назначаны Шаўцоў.

Новы нямецкі пасол у Варшаве.

Польская прэса падае, што цяперашні нямецкі пасол у Варшаве Раўпэр атклікаецца назад у Нямеччыну. На яго месца назначаецца д-р Гэрмэс, б. старшыня нямецкай дэлегацыі для вядзеньня гандлёвых перагавораў з Польшчай; гэта той самы, на якога нядаўна нападала польская прэса, вінавацячы яго за сарваньне гэтых гандлёвых перагавораў.

Неяк ды паразумеліся...

14-га лістапада паразумеліся тры большыя ўгадовыя польскія партыі: ППС, Вызваленьне і „Строньніцтво Хлопске".

Паразуменьне мае на мэце: „супрацоўніцтва гэтых партыяў ува ўсіх справах, датычачых абароны і ўмацаваньня рэспубліканскага ладу, дэмакратыі, парлямантарызму і вольнасьці (чыей? — Рэд.) у межах правамоцнасьці і дзейнасьці Сойму і Сэнату".

Гэтая новастварыўшаяся партыя „абаронцаў" працоўнага народу налічвае аж 122 паслоў, але гэта хіба ня значыць, што працоўныя масы Польшчы не пазнаюць сваіх здраднікаў і ў „новай скуры".

Нешта аказаліся.

Заціхшае ад самых выбараў, добра ведамае нашаму сялянству „Вызваленьне", наслаўшае нам (у падзяку за галасы нясьведамага беларускага сялянства) сваіх асаднікаў, пасьля доўгага „зімовага сна" (летам!) нешта ізноў аказалася. Што за прычына гэтага „а ку-ку!" вядомай польскай сацыял згоды—дакладна ня ведама — або яны бачаць, што галасаваўшыя на іх у гэтыя выбары сялянска-работніцкія масы Польшчы адварочваюцца ад іх так, як ад іх адвярнулася ўсё беларускае грамадзянства, і яны сваім „кукаваньнем" хочуць утрымаць іх пры сабе хоць яшчэ з мінютку, як малое даіця, ці мо' гэта ўжо апошняе перадсьмертнае „бывай", як і кожнага нармальна ўміраючага жывога арганізму. Хутчэй усяго, што тут ёсьць апошняе — нармальная сьмерць — з аднаго боку дзеля таго, што працоўным масам ужо абрыдла іх „гульня", і яны, як мага, гоняць ад сябе сацыял-здраду, а з другога боку дзеля таго, што і пануючая цяпер буржуазія ня сьпіць — яна ўсімі сіламі стараецца разьбіваць, працягіваць да сябе такія сацыял-згодніцкія партыі.

Вось гэтае натуральнае пачуцьце сьмерці розных гнілых (здэмаралізаваных) „сацыялістычных" партыяў і застаўляе іх адсоўваць гэтую сьмерць з таго ці іншага боку хоць на мінютку. Дзеля гэтага яны і робяць розныя кангрэсы, як ППС, на якіх „аднагалосна" (разумеецца!) сцьвярджаецца, што партыя астаецца па-стараму моцнай і па-стараму „адзінай і недзелімай" і... апазіцыйнай да буржуазнага ўраду.

Дык паглядзім, як сацыял-угода выражае такую апазіцыю, шаблон якой дае нам цэлы рад рэзалюцыяў „Вызваленьня", ухваленых ім на надовяшнім зьезьдзе ў Любліне: „Зьезды дэлегатаў Вызваленьня" з гараччу і сумам сцьвярджае, што жыцьцё адышло за 10 гадоў ад даўнейшай (а як ад цяперашняй? Рэд.) праграмы „Вызваленьня". („Rządu Lubelskiego"). Найбольш балючым зьяўляецца тое, што фактычным уладарам і кіраўніком польскай палітыкі ёсьць м. Пілсудскі"...

„Лічучы цяперашні ўрад і яго сыстэму ўрадаваньня за чужыя народу і яго слушным жаданьням, Зьезд пастанаўляе весьці барацьбу за... направу Канстытуцыі, праваўладнасьць (а дзе-ж даўнейшае „палепшаньне" долі працоўных? Рэд.).

Запраўды сьмешнае выражэньне апазіцыйнасьці!...

Зьмена ў польскім судаўніцтве.

Польская прэса паведамляе аб маючых быць „грунтоўных" зьменах у новым польскім карным кадэксе, які выйдзе ў жыцьцё ў будучым годзе. Як прыклад „грунтоўных" зьменаў, прэса надае, што будзе ўведзены аднолькавы тэкст прысягі для сьведкаў усіх рэлігіяў; чытаньне прыгавору будуць слухаць стоячы і судзьдзі і яшчэ іншыя зьмены судовых цэрэмоніяў.

Апрача гэтага, падаюцца яшчэ наступныя зьмены: прымусовы адвакат у судовых справах глухіх і нямых і дазвол адвакатам браць учасьце ў сьледзтвах, а так-жа права падаваць жалабы проці праведзенага сьледзтва.

З друкарскай забастоўкі.

12 г. м. у некаторых варшаўскіх друкарнях выбухла забастоўка друкарскіх работнікаў. Прычына — ня выпаўненьне гаспадарамі гэтых друкарняў новападпісанай імі ўмовы з работніцкім прафсаюзам.

У адной з бастуючых друкарняў здарыўся клясычны прыклад магчымасьці нейкай вымаранай панамі „надклясавай" справядлівасьці. Справа ў тым, што друкарня Сакерскага найменш аплачвае сваіх работнікаў — бо плаціць толькі ад 30 да 50 злотых у тыдзень; то выкваліфікаваным работнікам, у той час, як падпісаная ўмова абавязвае найніжэйшую плату 80 зл. у тыдзень.

Калі да Сакерскага зьвярнуўся ў гэтай справе работніцкі дэлегат, дык пан „хлебадаўца" звольніў яго без абавязваючага папярэджаньня і сказаў, што не прызнаё і ня прызнае ніякай умовы і прафсаюзу.

Апрача гэтага, „міласэрдны хлебадаўца" ня хоча выплаціць бастуючым за залеглы адпрацаваны час.

Голас паляка аб школьнай справе у Польшчы.

Грам. Кароль Крулікоўскі (Karol Królikowski) падаў у варшаўскай часопісі „Polska Wolność" № 46 за 28. X. 1928 г. цікавы артыкул аб пачатковым школьніцтве Польшчы. Перадрукоўваем гэты артыкул да ведама нашых чытачоў.

— „Вось-жа ў мінулым школьным годзе (1927-8),—піша грам. Крулікоўскі, — не хадзіла ў-ва ўсім краі да школы, ня гледзячы на прымусовае права, 626.400 дзяцей, а ў бягучым школьным годзе ня будзе хадзіць, калі лік настаўнікаў і школьных саляў не павялічыцца (гэтак будзе 664.925 дзяцей. Цікавым зьяўляецца гэткі сказ міністра Дабруцкага 7 траўня бяг. году ў Сойме: „Найбольшы клопат маем з недахопам настаўніцкіх сілаў, бо гэтыя сілы ўвесь час адплываюць у нас да гаспадарчага жыцьця. Дык будзем прасіць заканадаўчыя органы, каб далі гэтаму раду, а тымчасам прапануем падвышку, каб прыняць 73 новых настаўнікаў". Для 664.925 дзяцей 73 настаўнікі. На аднаго настаўніка 9.108 дзяцей, а адносны лік духавенства, утрымліванага-ж дзяржавай, павялічваецца непамерна: ў 1927-8 школ. годзе прыбыло 490 асобаў.

Апошні 1927 гадавік даў найменшы лік дзяцей (гадавік з часаў вайны), а кожны далейшы гадавік, пачаўшы з 1928 году, будзе што раз, то большы лікам, каб у 1939-40 школьным годзе лік дзяцей падрос да 6.071.193. Каб гэтую „колькасьць" дзяцей, якая з кожным годам павялічваецца, можна было вучыць, трэба гвалтам („ім гэта ня сьпешна") павялічваць лік настаўнікаў, паміма будаваньня школьных будынкаў. Згодна з соймавую справаздачаю, трэба да 1939-40 г. штогоду вучыць сярэдня па 8.000 настаўнікаў. Штогоду прыбывае настаўнікаў агулам 4500, а ўбывае 4000 (даныя з прамовы міністра Дабруцкага за 7 траўня б. г. у Сойме) — застаецца 500 асобаў, — а колькі трэба за год — я ўжо сказаў, а колькі бюджэт прадбачыць на 1928-9 шк. год (73) таксама я пісаў. Да 1940 году лік дзяцей узрасьце да 6.071.193. Хочучы ўсе гэтыя дзеці памясьціць у школах, трэба выбудаваць да 1940 г.—91.365 школьных хатаў і 70.023 настаўніцкія кватэры, на гэта трэба ў сярэднім 411.367.500 злотых. Разлажыўшы гэтую суму на 12 гадоў, атрымаем, што на будову школаў у працягу гэтых гадоў, штогоду трэба плаціць 34.280.625 злотых, — тымчасам Урад Пілсудскага ў бюджэтны прэлімінар на б. г. устаўляе суму 5 мільёнаў (сума гэтая галасамі лявіцы падвышана да 20 мільёнаў).

На школьную гігіену (варункі, якія спрыяюць сухотам) прызначаецца 147.000 зл. для ўсіх школаў на абшары ўсяе Рэспублікі. Адна школьная мапа каштуе 40 зл., а на ўсе навуковыя падмогі прызначаецца ў новым бюджэце для аднае школы 20 злотых. А ніякія іншыя дзейнікі ў дзяржаве (напр. самаўрадовыя) ня маюць абавязку даваць навуковыя падмогі школам.

Я хацеў вышэй прадставіць адношаньне да справаў школьных агулам — як-жа-ж урады Пілсудскага адносяцца ў асобнасьці да настаўніка:

1) Урад Пілсудскага ўняшчасьціў настаўніцтва практычнымі экзаменамі: кожны настаўнік, хочучы застацца на службе, мусіць па двох гадох працы здаваць практычны экзамен (кваліфікацыйны), апрача сэмінарскае матуры, якую ўжо мае. Замест таго, каб зрэфармаваць сыстэму вучэньня настаўнікаў — іх абцяжваюць экзаменамі пасьля скончаньня Настаўніцкае Сэмінарыі. Расходы на асьвету меншыя. Настаўнік ад перапрацаваньня пры сваім падрыхтоўваньні да экзамену і лекцыяў, захварэе на сухоты. Месца для новае сілы. Урад хіба гэткае палітыкі ня хоча весьці?

2) Урад Пілсудскага ня верыць настаўніцтву і „асьцерагае настаўніцтва перад лішнім самаангажаваньнем у барацьбе, таму што тады настаўніку гразіць пападзеньне ў ідэйны канфлікт, прынамся з часьцю бацькоў вучняў". Можам проста сказаць, што нельга настаўніку выказваць сваіх палітычных перакананьняў, бо выраз самаангажаваньне — можа быць расьцяжна тлумачаны. „Нарушэньні (выкрочэня),—далей кажа цыркуляр Дабруцкага за 29 жніўня 1927 г.,—у гэтай меры ня могуць цярпецца і павінны пацягнуць для настаўніцтва непажаданыя кансэквэнцыі". А 104 арт. канстытуцыі кажа выразна: „Кожны грамадзянін мае права вольнага выказваньня сваіх думак і перакананьняў, калі гэта не нарушае правілаў права".

3) Найбольшы % настаўнікаў дастае каля 200 зл. пэнсіі ў месяц, якое сумы ледзь хопіць на скромнае ўтрыманьне, на аплату кватэры, закупку апалу. Дзе вопратка, хатнія прылады, утрыманьне чыстаты, расходы на выезды з глухое вёскі па закупку рэчаў першае патрэбы, куплю падручнікаў, неабходных для нас пры вядзеньні навукі і падручнікаў, патрэбных дзеля падрыхтаваньня сябе да вымаганых, пад варункам звальненьня з пасады, экзаменаў? Вымагаецца, каб ня былі ілюмінатары на глухой правінцыі, а ці мы можам сабе пазволіць купіць радыё, якое нас злучала-б з культурнымі цэнтрамі сьвету? Урад часта абяцанак датычна павялічэньня пэнсіяў не датрымлівае. Нарэшце Сойм павялічвае на 15 прац. пэнсіі, тады, калі зарабак настаўніка ў Нямеччыне—400 злотых, у Чэхіі—350 зл. Мы плацім у месяц за кватэру ад 15 да 40 зл., а дадатак на гэтую мэту раўняецца 5.55 зл. Урад цьвердзіць, што няма пакрыцьця на павялічэньне заробку — тым часам ніхто не шафаваў фразаю „пакрыцьце", калі ішло аб тое, каб даць падвышку афіцэрам у 1926 г. і нічога не гаварылася аб „пакрыцьці", калі ішло аб прызнаньне $22\frac{1}{2}\%$-нага дадатку, таму, што добра маецца, кліру ў чэрвені месяцы б. г.

Жанатыя настаўнікі, апрача турботаў, што выцякаюць з малога вынагараджэньня, маюць яшчэ „цьвёрды гарэх" з вучэньнем сваіх найдаражэйшых дзяцей. Бо яны змушаныя часам сына ці дачку сваю пасылаць да прыватнай школы, дзе за вучэньне плаціцца да 76 зл. у месяц, зварот „належнасьці" на гэтую рэч раўняецца 30 зл. месячна.

Несправядлівае аплачваньне зьяўляецца санкцыянаваным ізноў цыркулярам м-ра Дабруцкага за 20 лістап. 1927 г., на аснове якога настаўнік абмяжованы ў даваньні прыватных лекцыяў. Ізноў гэткі зварот распараджэньня: „Трэба адмаўляць у пазваленьні поўніць абавязкі платнага вурадніка ў якой-небудзь прыватнай інстытуцыі, або самаўрадовай, а асабліва бурмістра, войта, або камісара места, сябра дырэкцыі і фінансавае інстытуцыі, банковае, саюзаў, каапэратываў і да г. п." — гэта ж цалком абмяжоўвае настаўніка ў грамадзкіх правох, а затым трудна яго пагадзіць з нізкаю пэнсіяю.

Прадстаўляю ад'емныя свойствы, бо-ж няма палепшаньня. Былі людзі, якія імкнуліся да прынцыповых зьменаў у школьнай палітыцы, але яны зараз былі адсунуты (віцэм. Гайчак).

Наастатак увага аб палітыцы ў час выбараў у Сойм і Сэнат: каб запэўніць урадуваму сьпіску (адзінцы) перамогу, адрывалі ад працы настаўнікаў і іншых вураднікаў на працяг 2 месяцаў, каб гэтыя настаўнікі агітавалі на карысьць ураду. І гэта рабілася ўжо пасьля выданьня цыркуляру Дабруцкага і падчас пераводу „за кару" іншых настаўнікаў, дзейных у палітычным жыцьці, а перакананьняў „неадзінковых".

Чаго павінен мудры грамадзянін дамагацца і да чаго павінен імкнуцца на найбліжэйшую мэту, калі йдзе аб школьныя справы:

1) У зьвязку з зьменаю Канстытуцыі, аб чым будзе гаварыцца на васеньняй сэсіі Сойму б. г., дамагацца трэба скасаваньня 114 арт. Канстытуцыі, а знача: Адлучэньня

Рэха львоўскіх падзеяў.

Прэса інфармуе, што ў сувязі з галоснымі львоўскімі падзеямі Гарадзкі Стараста ў Львове Рэйнлендэр перанесены ў „стан пачынку“ („адстаўка“ — звольнены). Камандант львоўскай дзярж. паліцыі мае быць пераведзены ў Беласток, а на яго мейсца пойдзе камандант Віленскае дзяржаўнае паліцыі. Мейсца-ж Гарадз. Старасты ў Львове займе капт. Клётц, урадовец Міністэрст. Вайсковых Спраў. Прадбачацца так-жа зьмены і ў львоўскай сьледчай паліцыі.

Аднак, як піша № 88 украінск. клерыкальнай „Новай Зори“ — „арышты маладых хлопцаў і дзяўчат у Львове трываюць далей.

Заграніцай.

Фінансавы экспэрт Польшчы едзе ў СССР.

Польскія газэты падаюць, што амэрыканскі фінансавы экспэрт пры польскім урадзе Дэвіс выехаў у Маскву.

Перад ад‘ездам ён адведаў радавага пасла ў Варшаве Богамолава, з якім меў доўгую нараду. З якой мэтай едзе Дэвіс у СССР, газэты не падаюць.

Міжнародная жалезнадарожная канфэрэнцыя.

15-га лістапада с. г. пачалася ў Празе міжнародная жалезнадарожная канфэрэнцыя, на якой будуць разглядацца справы беспасярэдняй камунікацыі паміж Эўропай і Азіяй праз Радавыя Рэспублікі.

На гэтай канфэрэнцыі і будзе апрацаваны і ўхвалены расклад руху цягнікоў паміж галаўнейшымі станцыямі Эўропы і Азіі, а таксама на лініях: Варшава—Ленінград; Варшава—Масква; Львоў—Кіеў і Адэса.

Францыя будуе ваенныя караблі.

Францускі ўрад, які хоча зацерці вочы ўсяму сьвету сваей быццам „мірнай палітыкай“, падпіеваючы вядомы проціваенны „пакт Келёга“, паціху будуе ваенныя караблі. Мала Францыі сваіх, а таксама чужых караблёў, якія заграбла ад пераможанай Нямеччыны, пачала будаваць цяпер новыя. Нямецкія газэты падаюць, што Францыя прыступіла да будовы 27-х вялікіх ваенных караблёў. Вось табе і ўрачыстыя дагаворы, вось табе і буржуазная праўда!..

Канец міністэрскага крызісу ў Францыі.

Разьбежнасьці паміж некаторымі міністрамі францускага ўраду давялі ўрад Пуанкарэ да дымісіі. Сталася гэта таму, што міністар унутр. справаў падаў у бюджэце вялізарныя сумы на ўтрыманьне францускіх каталіцкіх місіяў у калёніях. Проціў гэтага востра выступілі міністры-сацыялісты. Канфлікту ніяк не ўдалося злагодзіць, так што ўрад змушаны быў падацца да дымісіі.

Ужо некалькі дзён ідуць перагаворы паміж правадырамі галоўных францускіх партыяў, але вынікаў гэтых перагавораў яшчэ няма. Газэты дапускаюць, што прэзыдэнт зноў даручыць стварыць кабінэт Пуанкарэ. Як падаюць апошнія весткі, апазіцыя проціў Пуанкарэ вельмі сільная, дзеля чаго ён адмаўляецца прыняць на сябе місію тварэньня новага кабінэту міністраў, аднак, нарэшце згадзіўся стварыць кабінэт, у які большая палова міністраў увайшло новых.

У Румыніі ўтварыўся новы кабінэт.

Як падае польск. тэлегр. аген., у Румыніі ўтварыўся новы кабінэт міністраў на чале з Маню — правадыром румынскай „сялянскай“ партыі. Новы ўрад выпусьціў камунікат, у якім падтрымлівае сучасную канстытуцыю і пануючую дынастыю (караля).

У адной з урадавых часопісяў абвешчана распушчэньне парляманту і вызначэньне новых выбараў. Выбары гэтыя адбудуцца ў працягу 30 дзён ад часу распушчэньня парляманту. Пэўна-ж, зноў будуць „румынскія“ выбары!

Варожыя проціпольскія дэманстрацыі Украінцаў у Румыніі.

Польскія газэты падаюць, што ў м. Чарнавіцах у часе ўрачыстай акадэміі, уладжанай Польска-Румынскім Таварыствам Прыхільнікаў Польшчы, з прычыны 10 х угодкаў незалежнасьці Польшчы, у часе, калі аркестар граў польскі гымн, некалькі ўкраінцаў стараліся зрабіць замяшаньне, але былі на мейсцы арыштаваны паліцыяй.

А гадз. 2 уначы ўкраінскія дэманстранты абкідалі каменьнямі будынак польскага консуляту ў Чарнавіцах, пры чым выбілі некалькі шыбаў.

Проціпольскія дэманстрацыі на Радавай Украіне.

З прычыны першалістападавых падзеяў ў Львове, адбыліся ў больших местах і мястэчках Радавай Украіны вялікія проціпольскія дэманстрацыі. Холмская ўкраінская газэта „Нове Життя“ II.XI № 32 падае, што „Саюз украінскіх пісьменьнікаў і Усеукраінская Акадэмія Навук выдалі адозву да ўсіх вучоных усяго сьвету з пратэстам проціў прасьледаваньня ўкраінцаў у Польшчы.

У Маскве будуюць „Мэтрополітэн“.

У хуткім часе ў Маскве пачынае працу акцыянэрнае таварыства для будоўлі ў Маскве „Мэтрополітэну“—(падзямельная жалезная дарога). У працягу бліжэйшых некалькіх гадоў прадбачыцца будоўля трох ліній падземельнай дарогі. Кошты гэтай будоўлі абойдуцца ў 55 мільёнаў рублёў.

Гугэнбэрг—старшыня нямецкай народнай партыі.

Нядаўна ў нямецкай народнай партыі адбыліся выбары старшыні. Замест умяркаванага Вэстарпа, выбраны Гугэнбэрг—нямецкі „кароль часопісяў“, шчыры прыхільнік павароту б. кайзэра. Абымаючы ўрад партыі, Гугэнбэрг выдаў адозву, у якой зазначыў, што яго мэтай будзе парваць нявыгадны для Нямеччыны „Вэрсальскі Трактат“ і нарушыць усходнія граніцы з Польшчай. У адказ на гэта ўсе польскія газэты выпусьцілі сажнёвыя артыкулы, у якіх востра нападаюць на Гугэнбэрга і на сучасную нямецкую палітыку.

Забойца мэксыканскага прэзыдэнта засуджаны на сьмерць.

Нядаўна закончыўся ў Мэксыцы суд над студэнтам Таралям, які летам сёл. году забіў мэксыканскага прэзыдэнта Обрэгона. Як вядома, забойства гэта адбылося, як помста каталіцкага духавенства за абмяжаваньне іх правоў. Суд аднагалосна засудзіў Тораля на сьмерць. Выканаьне прыгавару мае наступіць праз пяць дзён ад часу абвешчаньня прыгавару. Адначасна з ім засуджана і супольніца яго законьніца Концэпція на дванаццаць гадоў цяжкага вастрогу.

Страшныя падзеі ў Кітаі.

У правінцыі Анвей пануюць вялікія разбойніцкія банды, якія тэрорызуюць спакойных жыхароў. Яны спалілі места Фуянг, пры чым страты выносяць больш 30 мільёнаў даляраў. Бандыты рэжуць і паляць усё, што толькі пападае ім у рукі. Навет маленькіх дзяцей яны кідаюць жывымі ў вагонь. Падобныя выпадкі адбываюцца таксама і ў Шантунзе. Усе студні перапоўнены трупамі.

Геройства кітайскіх жанчын.

Частыя напады кітайскіх разбойніцкіх бандаў змусілі кітайскіх жанчын з‘арганізаваць самаабарону. Як падаюць газэты, у адной з правінцыяў Кіангсу некалькі сот жанчын узброіліся, каб пакончыць з тэрорам разбойніцкіх бандаў. У бойцы з бандытамі забіта дзевяць жанчын. Геройства і адвага кітайскіх жанчын змусіла бандытаў да ўцечкі.

Зьвяставаньне.

Кругом ціша,
Не калыша
Вецер кволых дрэў;
Усё прыстала
Замаўчала—
Сьвет, як анямеў!...
„Канец сьвета!...“
Вестка гэта
Неслася, як гром,
І са страху
Ва ўсе махі
Біў званар: „Бом-бом!...“
Ціха людзі—
Нешта будзе:
Гэта вестка—знай!
Так панура
Перад бурай,—
Буры, брат, чакай!
Хутка цішу
Закалыша
Яе грозны сьпеў,
Зломіць многа
Са старога
Яе ўздым—павеў.
Пасьля-ж буры
Зьгінуць хмуры,
Заблішчыць прамень,
Сонца гляне
І настане
Лепшы, новы дзень!

Ліпень 1928 г. Л. П.

Касьцёлу ад Дзяржавы (скасаваньне конкордату, выдаленьня вучэньня рэлігіі з школы).

2) Зрэфармаваньня школьнага ладу ўстанаўленьнем 7-ёх клясовае пачатковае школы, як фундамэнту для 5-ёх гадовае гімназіі.

3) Зрэфармаваньня вучэньня настаўнікаў скасаваньнем сэмінарыяў, а стварэньнем пры ўнівэрсытэтах двохгадовых пэдагогічных аддзелаў.

4) Адчыненьня прадшкольляў наагул, а перш за ўсё ў фабрычных мясцовасьцях сярод пралетарыяту.

5) Адчыненьня належнага ліку прафэсіянальных школаў.

6) Мы павінны дамагацца павароту скасаванае ўрадам Грабскага адзінае пляцоўкі тэорэтычнае і практычнае працаў на школьным полі псыхолёгіі і пэдагогіі: Пэдагогічнага Інстытуту.

7) Будаваньня адноснага ліку будынкаў, для пачатковых школаў на першым месцы.

8) Павялічэньня ліку настаўнікаў згодна з патрэбаю.

9) Увядзеньня ў школы, замест цяжкіх у вымове, правапісе і граматыцы, з архаічнымі налётамі новачасных моваў — мовы эспэранто, як лёгкае і прыгожае, лёгічна „сконструяванае“ ды ня будзячае шовіністычных настрояў.

10) Мы павінны дамагацца скасаваньня клерыкальнага цыркуляра Бартэля за 9 сьнежня 1926 г.

11) — цыркуляра Дабруцкага за 29 жніўня 1927 году, што абмяжоўвае настаўніка ў грамадзянскіх правах.

12) — скасаваньня санацыйнага закону Грабскага за 22 сьнежня 1925 г. (зьменшаньне ліку дзяцей у 1-клясоўцы да 60, замест 80, у 2-кляс. да 100, замест 120, у 3-кляс. да 150 і выплаты дадатку кіраўнікам і поўнячым абавязкі кіраўнікоў за адміністрацыю школаў і роўналежныя аддзелы, залічэньня гадоў працы).

13) Трэба ўсільна, заўсёды процістаўляцца ўсялякім спробам падпарадкаваньня школьніцтва адміністрацыйным уладам (скасаваньня расп. Прэзыдэнта з 19 студзеня б. г.).

14) Абапёрця школьніцтва для нацыянальных меншасьцяў на найлібэральнейшых прынцыпах (школаў з моваю адзіна толькі беларускаю, украінскаю і г. д.) разьбіўка наша—Рэд.).

15) Павялічэньня пэнсіі настаўнікам на 35 проц. (працэнтны раўнаважнік падарожаньня спажыўных рэчаў). Эквівалент за кватэру павінен раўняцца суме, запраўды плачанай настаўнікам на гэтую мэту. Гэтак сама раўнаважнік звароту коштаў вучэньня ў прыватных школах павінен адказваць запраўднасьці.

16) Арт. 119 канстытуцыі кажа:

„Навука ў дзяржаўных і самаўрадавых школах бясплатная“. Тымчасам, насупроць канстытуцыі, урад Грабскага, каб затрудніць пралетарскай моладзі паступленьне і навуку ў унівэрсытэтах, накладае на студэнтаў высокія аплаты, ня могучы плаціць якіх, бедная моладзь адмаўляецца ад вышэйшае асьветы. Дамагаймася, каб гэты ганьбячы закон скасаваць.

17) Край, які мае 50 проц. анальфабэтаў (няпісьменных—Рэд.) павінен мець закон аб пазашкольнай асьвеце. Павінна быць прымусовае вучэньне старэйшых: анальфабэтаў, паўанальфабэтаў, паваротных анальфабэтаў.

Спытаецеся, скуль браць вялізныя сумы на вышэйпералічаныя патрэбы? Адказваю, што рэалізаваньне гэтых мэтаў будзе перш за ўсё паменшваць „вялікую ўласнасьць“ і нівэляваць іншыя бюджэты. Урэшце, гэта тэма вельмі абшырная і асобная“.

Гэтулькі сказаў грам. Крулікоўскі аб пачатковым школьніцтве ў Польшчы. Дарэчы будзе зазначыць, што гэта першы і хіба адзіны польскі голас, паданы дасюль за патрэбу для беларусаў пачатковае школы выняткова толькі з нашаю ў ёй моваю.

Наша хроніка.

Справаздача з надзвычайнага агульнага сходу Белар. Каапэр. Т-ва „Пчала“. Дня 22 кастрычніка ў памешканьні Белар. Каапэр. Банку—Вільня, Віленская вул. № 8—адбыўся агульны сход Т-ва „Пчала“.

Старшыня Наглядной Рады гр. І. Мятла адчыніў Сход і прачытаў парадак дня. Запрасіўшы на старшыню Сходу грам. І. Мятлу, а на сэкратара грам. А. Войціка, сход прыступіў да працы. Прыняўшы да ведама, справаздачу Управы з працы мінулага часу, перайшлі да другога пункту дня: да перавыбараў Наглядное Рады.

У сябры Наглядной Рады ўвайшлі: гр. Дараховіч Сьцяпан, Шнаркевіч Язэп, Пяткевіч Міхал, Біндзюк Ігнат, Манцэвіч Мікалай і Татарын Сэрафім.

Заступнікі: грам. Мятла Ігнат і Жукоўскі Аляксандар.

У справе прыняцьця ўдзелу ў Агульна-Славянскім Зьезьдзе Пчаляроў у 1929 г. у Пазнані пастаноўлена, удзел прыняць, а поўную распрацоўку гэтага пытаньня даручыць Управе.

У справе ўступленьня Т-ва „Пчала“ ў Рэвіз. Саюз, сход пастанавіў даручыць Управе паразумецца з другімі Белар. Каапэратывамі, каб супольнымі сіламі як найхутчэй стварыць свой Саюз.

Далей быў прачытаны апрацаваны Управай плян працы на наступны 1929 г., які Сход аднагалосна пастанавіў прыняць.

У справе крэдытаваньня і вызначэньня сумы крэдытаў Сход пастанавіў дазволіць Наглядной Радзе і Управе зацягіваць крэдыты, не перавышаючыя 5-кротнай сумы паёў і толькі на гандлёвыя апэрацыі.

У канцы выслухалі даклад грам. С. Дараховіча аб патрэбе ладжаньня папулярных лекцыяў па каапэратыўнаму пчалярству.

На гэтым Агульны Сход закончыўся.

Гэтага-ж дня адбылася паседжаньне Наглядное Рады, на якім была выбрана Управа ў асобах: Л. Войцікавай, М. Тулейкі і У. Кур‘янкі.

Матуральныя правы Віленскай Беларускай Гімназіі. Аб нядаўным атрыманьні Віленскай Беларускай Гімназіяй правоў публічнасьці, той-жа нумар „Спадара“ падае наступную заметку:

„Ня гледзячы на ўсе перашкоды і правакацыі, каторыя рабіла (?) інтэрнацыянальная (?!) група, Беларуская Гімназія ў Вільні нядаўна дастала правы публічнасьці, аб чым віленскі куратар пісьмена наказаў дырэкцыі гімназіі“. Ужо „ашчасьліві“ Спадар з кумпанамі гімназію ў Радашкавічах, каб толькі не зрабіў гэтага і з Віленскай, бо пачаў прысьвячаць ёй многа ўвагі.

Да шырэйшага агляду справы атрыманьня правоў Віл. Бел. Гімназіяй, вернемся ў наступных нумарох.

Пакіньце сабе пахвалу. Беларускі Студэнскі Саюз, куды ўваходзяць пасьлядоўнікі розных беларускіх палітычных кірункаў, у вапошні час, з уваходам новых сілаў, пачаў праяўляць ажыўленьне. Поруч з іншай працай, ён запрасіў розных лектараў для чытаньня лекцыяў па беларусазнаўству. Спачатку для лекцыяў была выбрана нібы нэўтральная саля Гімназіі, але за[illegible]шыя ў Гімназіі „санатары“ не дазволілі карыстацца саляй і студэнты прымушаны былі прасіць салі ў паадзінокіх грамадзкіх інстытуцыях, як—Т-ва Б. Шк., Інстытут Бел. Гасп. і Культуры. Вышла так, што дзякуючы несуадказнасьці будынку Т. Б. Ш. для магчымага большага ліку слухачоў — прадстаўніку сялянска-работніцкай думкі д-ру І. Дварчаніну і адначасна з кс. А. Станкевічам прышлося прачытаць лекцыі ў залі Інстытуту, які з гэтага поваду пабачыў у сваіх сьценах проста нябывалы прыток публікі, ледва зьмешчанай у салі.

І вось „Сялянская Ніва“ ўбачыла ў гэтым „аздараўленьне беларускіх адносінаў“, пішучы аб гэтым у заметцы „Дзьве лекцыі“ і не ўпамінаючы навет, што лекцыі ладзілі студэнты. Па нашай думцы—гэта дэмагогія. „Аздараўленьне беларускіх адносінаў“ зусім ня ў тым, што прадстаўнік сялянска-работніцкай думкі чытаў лекцыю, ня маючы іншай, у салі Інстытуту, а аздараўленьне ў тым, каб паказаць і ў сьценах Інстытуту ўсю няправільнасьць сельсаюзьніцка-хадэцкіх разумаваньняў. Здаровай лічым самую дэфэрэнцыяцыю, аддзяленьне дробна-мяшчанскіх элемэнтаў ад працоўн. гушчаў адкрытае выказваньне ўсюды, дзе толькі можна, недарэчнасьці ўгодніцкай ідэалёгіі і шкадлівасьці яе для беларускіх працоўных гушчаў. Ні аб якой „ідыліі згоды“ пэўна-ж ня думаў, як прэлегент — Д-р І. Дварчанін, так і тое грамадзянства, якое прышло на лекцыю.

Прэлегент думаў аб грамадзянстве, а грамадзянства думала аб сваім лектары.

У адным згаджаемся з сельсаюзьніцкім органам, што аздараўленьнем таксама лічым выкіненьне за борт грамадзкага жыцьця прадажніцкіх элемэнтаў.

Пахвалы сабе не патрабуем!

Ці ня зьмена фронту? „Сялянская Ніва“, якая, як ведама, з пачатку свайго існаваньня трубіла аб розьніцы і навет проціележнасьці інтарэсаў сялян і работнікаў — у апошнім сваім нумары (перадавіца „Сялянскія Справы“) проста б‘е сама сябе, бо кажа, што селянін і работнік — саюзьнікі. Трошкі запозна прышлі нашы сельсаюзьнікі да такога пераканаваньня, калі спракудзіліся ўжо зусім у вочах масаў, якія і не павераць такой „зьмене фронту“ і ўрэшце яшчэ больш адхінуцца, навет тыя, якія можа й верылі, бо хто-ж будзе верыць тым, хто сёньня гавора адно, а заўтра другое? Але ня ў гэтым справа. Кожнае аздараўленьне думкі мы павінны былі-б вітаць, каб яна была-б шчырая. Але „Сялянскай Ніве“, або бракуе гэтай шчырасьці, або бракуе самога разуменьня сялянска-работніцкіх інтарэсаў.

Будзем шчырымі. За ўвесь час свайго існаваньня „Сял. Саюз“ паказаў сябе, як дробнабуржуазная групка, якая ўвесь дасьлед барацьбы сялянска работніцкіх масаў пакідала на боку, пяючы мала каму патрэбныя песьні аб сваёй закаханасьці ў сялянства. А што рабіў? Хіба толькі разьбіваў адзіны беларускі сялянска-работніцкі фронт, які бяз жаднае ўвагі на Сель.-Саюз ішоў сваей дарогай барацьбы да вызваленьня. Гэтая барацьба Сель.-Саюзу была, скажам проста, чужая, Сель.-Саюз ня бачыў яе і баяўся. Ен, затуліўшыся за плечы буржуазіі — хваліў яе парадкі, прайймаўся формамі яе свабоды (Сойм, самаўрады), уціраючы вочы, што такім спосабам сяляне здабудуць свае правы, а адначасна сварыў гэтае-ж сялянства з работнікамі.

Тое, што ясна для кожнага селяніна і работніка, гэта — патрэба весьці барацьбу за новы грамадзкі лад — гэта ў Сель.-Саюзе было адсутным. Ня відно гэтага і ў успомненым артыкуле „Сял. Нівы“. Трактуючы ўжо аб згодзе сялян і работнікаў — сельсаюзьніцкі орган мае на ўвазе гэтую згоду і супольную лінію паступаваньня ўсё ў тых-жа межах існуючага грамадзкага парадку рэчаў. Вось-жа думаем, што сельсаюзьнікі няшчыра гавораць аб згодзе, гэта толькі манэўры для захапленьня ў свой палон, хто пападзецца. Далей — інтарэсаў сялян і работнікаў яны не разумеюць, а разумеюць іх так, як і ўсе „ўгоднікі“, „Сял. Партыя“, „Вызваленьне“, ППС, жадаючыя спаць на мягкай буржуазнай пасьцельцы і крычаць за плячыма буржуазіі, што іх буржуазія душыць. Сельсаюзьнікам — або ў галаву ня прыходзіць, або яны аб гэтым ня хочуць казаць, што сваім крыкам да сялян і работнікаў памагаюць буржуазіі, бо ствараюць думку, што ня ўсе ваююць з буржуазіяй, а ёсьць, выбачайце, сяляне, якія гатовы тушыць пажар барацьбы.

Ніякае „зьмены фронту“ ня бачым, а бачым — простую дэмагогію.

Спадар у Варшаўскім Унівэрсытэце. У № 18 у сваім „воргане“ („Народ“) Спадар паведамляе, што: „6-га лістапада д-р Я. Станкевіч прачытаў першую лекцыю беларускае мовы ў Варшаўскім Унівэрсытэце“.

Нешта вельмі мала Спадар сам аб сабе „гукае“... пэўна і там яго спаткалі „інтэрнацыяналісты“, без якіх Спадар, як без паветра, нідзе відаць не абходзіцца.

„Піліп з канапель“. Як ведама, наша санацыя, выстаўляючы „на ўзьверх“, як папіхача, Янку Станкевіча, сама ўвесь час старанна хавалася за яго плячыма. Мы ня выяўлялі прозьвішчаў, бо думалі, што гэты манэўр б. падарожнікаў Грамады часовы, а па другое — не прыдавалі іменьням значэньня. Але цяпер выяўляецца, што нашу „санацыю“ здрадзілі іх-жа саюзьнікі. У папярэ-

днім нумары мы падалі аб здраджаньні іх пас. Мацкевічам, цяпер мусім сказаць аб сваім „Піліпу з канапель“. Янкаўскі „Narod“, дзякуючы слабому спрыту кіраўнічага—зрабіўся... афіцыяльным органам беларускай „санацыі“, баронячы яе і зьмяшчаючы афіцыяльныя паведамленьні.

Так, у апошнім 18 нумары знаходзім зьмешчанае без камэнтарыяў паведамленьне Часовай Камісіі аб адкладзе зьезду Т-ва Белар. Школы і заметку ў хроніцы, што „час зьезду будзе назначаны тады, калі Паўнамочная Камісія дастане пратаколы аб выбарах дэлегатаў на мясцох“ (якраз гэта ім і патрэбна!).

Даведваемся таксама адсюль, што Гімназія ў Вільне набывае правы публічнасьці (якраз у духу пастановаў „рэгіянальнага кола адзінкі“)!

Але вось цікава — абарона запраўдных кіраўнікоў беларускай „санацыі“ ў заметцы „Правакацыя проці беларускай гімназіі ў Вільні“. Як ведама, ужо там Янка меў нефортунны выступ з лекцыямі, за якія чуць не паплаціліся выдаленьнем з Гімназіі некалькі вучняў. І вось, „Narod“ піша, што ўсё гэта зроблена „бяссумліву па загаду й учасьцю Дварчаніна“ і што „выступаючая пад беларускім „пралетарскім“ сьцягам інтэрнацыянальная віленская шайка на чале з Дварчанінам дабіваецца сваімі правакацыямі зачыненьня ўладаю Гімназіі“.

Не, Спадару, не „інтэрнацыянальная шайка на чале з Дварчанінам“ дабіваецца зачыненьня гімназіі, а Вы і Вашы кумпаны робіце гэта супроць волі ўсяго беларускага грамадзянства. Вы закрылі Радашкавіцкую Гімназію, цяпер ужо гэта выяўлена Вашымі панамі, гэта Вы тэрорызуеце вучняў і калечыце іх духоўна, гэта Вы заправадзілі ў Гімназію розных Віславухаў, Каўшоў, гэта Вы наражаеце і Віленскую Гімназію на зачыненьне! Усе гэта бачаць, адны Вы ня бачыце, як ня бачыце, мусіць, што Вас усе пакінулі.

Рабеце далей сваю справу, Вы, пакінутыя ўсім народам і навет інтэлігенцыяй, Вы—цяперашнія парыі (выкідышы) ў беларускім вызвольным руху!

Ваша самая газэта—гэта пляма на нашым руху, бо яе ніхто ня чытае, ей нічога не астаецца, як займацца даносамі (на вучняў у гэтым-жа артыкуле).

Саромцеся Вы—гора-дзеячы!

З Т-ва Бел. Школы.

Падзякі.

1) 16 і 19 VIII г. г. Вяліка-Грынкоўскім гуртком была зладжана квэста ў м. Сьвіслачы і бліжайшых вёсках. Сабрана было 89 зл. 37 гр., 75% гэтае сумы пайшло на карысьць бібліатэкі-чытальні ім. Івана Луцкевіча пры Вяліка-Грынкоўскам гуртку, а 25% на карысьць пацярпеўшых ад стыхійных няшчасьцяў. Усім ахвярадаўцам, а таксама асобам прынімаўшым удзел у ладжаньні квэсты, Управа гуртка складае шчырае дзякуй.

2) Управа гуртка Т-ва Беларускае Шк. ў в. В.-Грынках шчыра дзякуе наступным грамадзянам за ахвярованныя імі кніжкі для бібліатэкі чытальні ім. Ів. Луцкевіча ў в. Вялікія-Грынкі: Пархвен Трахімік — 2 кн., Аляксей Жук—4 кн., Андрэй Трахімік—1 кн., Анатоль Сахарчук—6 кн., Вінцук Болбот — 8 кн., Мікалай Радзіван—1 кн.

Абвестка.

3) Управа гуртка Т-ва Бел. Школы ў в. Вялікіх-Грынках давозіць да ведама, што згодна з пастановаю сходу сяброў гуртка адбытага 1. VII г. г. і згодна § 12 Статуту Т-ва, Язэп Лабач ёсьць выключаны з ліку сяброў Т-ва, білет яго за № 8013 унявважняецца. Аб чым паведамлена Дачасная Паўнамоцная Камісія Т-ва Бел. Шк.

У справе беларускага тэатру у Вільні.

Як усім ведама, Таварыства Беларускае Школы робіць аграмадную працу на вёсцы, галоўна, узбуджаньнем самадзейнасьці масаў на полі тэатру. Спэктаклі на вёсках сталіся звычайным зьявішчам дня, выклікаўшы да творчага духовага жыцьця шмат здольных сілаў з народных гушчаў, якія, дастаючы самі задаваленьне ў сваей працы, разам з тым нясуць промень сьвятла і сваім сябрам па долі. Маем шмат вестак, што частагуста проста няпісьменныя вясковыя хлапцы і дзяўчаты завучваюць свае ролі з слоў суфлёра і, дзякуючы прыродным здолнасьцям, выпаўняюць іх з пэўным пасьпехам. Беларускія сяляне знаходзяць, што справа беларускіх спэктакляў, справа пашырэньня сьветапагляду пры дапамозе тэатру—ёсьць справа іх самых.

Трэба прывітаць таксама імкненьні віленскіх работнікаў на Новым Сьвеце, якія таксама самі бяз ніякай дапамогі збоку „саматугам“ імкнуцца стварыць свой беларускі работніцкі тэатр і іх пробы ў гэтым кірунку знаходзілі пэўны водгалас сярод самых работнікаў, якія ў пераважаючым ліку запаўнялі салю падчас спэктакляў работніцкай новасьвецкай трупы.

Але для Вільні патрэбны сталы беларускі тэатр, і то як для работнікаў, гэтак і для інтэлігенцыі. Ужо Вільня мае вялікі кадр беларускай інтэлігенцыі, якая патрабуе беларускіх спэктакляў, як таксама беларускіх лекцыяў—і г. д. Што гэта так, паказвае хоць-бы той факт, што на распачатыя лекцыі Беларускага Студэнцкага Саюзу зьбіраецца да 400 асобаў, — якія пэўна прыходзяць таму, што знаходзяць у сваей абстаноўцы найлепшы адпачынак. Спэктаклі беларускія, кім-бы яны ня ставіліся, таксама прыцягаюць шмат публікі.

Гэтае зьявішча мусіць паставіць на парадку дня справу стварэньня ў Вільні сталага беларускага тэатру, які мог-бы абслужыць як беларускую інтэлігенцыю, гэтак, у большай яшчэ меры, беларускія работніцкія гушчы Вільні, якія такім чынам маглі-б пабачыць тэатральную штуку ў лепшым выкананьні.

Ня гледзячы на высілкі паасобных тэатральных працоўнікоў, справа з'арганізаваньня сталага беларускага тэатру ў Вільні ўсё яшчэ стаіць на мёртвым пункце. Між тым у часе стаўляньня спэктакляў паасобнымі аматарскімі трупамі выявіліся не абы-якія артыстычныя здольнасьці і навет выпрацаваліся пэўныя тэатральныя сілы, як мужчынскія, гэтак і жаноцкія. Часам выкананьне роляў паасобнымі артыстамі проста захапляе публіку, ставячы артыстаў на роўню прафэсіяналаў і прыцягваючы да тэатру публіку ня толькі з чуцьця патрыятычнай неабходнасьці. Да такіх сілаў можам сьмела залічыць з мужчынскіх — гр. гр. Лобана, Чайкова, і ў пэўным стопні—Амельяновіча, Хвораста, Маскаліка і інш., а з жаночых—гр. С. Туркевічанку, як у пэўнай меры—гр. Э. Залкінд, Більдзюкевічыху і інш. Ня кажам ужо аб тым, што ў нас, чамусьці „ў рэзэрве“ знаходзяцца вядомыя тэатральныя іменьні.

Пара нашым артыстам падумаць аб стварэньні сталай тэатральнай дружыны. Патрэбна самадзейнасьць, патрэбна большая захопленасьць да працы, больш веры ў свае сілы, якія маюцца вочавідкі. Сталая тэатральная дружына, сьвядомая сваіх мэтаў, здолее папхнуць справу тэатру, здолее зацікавіць тэатрам, як інтэлігенцкія, гэтак, галоўна, і работніцкія гушчы, якія прагнуць сьвету і могуць гэты сьвет дастаць.

Перад тэатральнай дружынай стала-б, поруч з заданьнем стварэньня сталага тэатру, таксама і заданьне пашырэньня беларускага рэпэртуару шляхам перакладу тэатральных твораў з чужых моваў, суадказваючых нашым абставінам і жыцьцю. Думаем, што навет самае жаданьне мець больш публікі падказала-б выбіраць творы, якія будуць лепш прыйманы работніцкімі гушчамі, як і працоўнай інтэлігенцыяй, якія ў агулу складаюць галоўны колектыў слухачоў.

Справа тэатру насьпела. Патрэбна праца. Спадзяёмся, што нашы артысты самі возьмуцца за гэту працу і што справа стварэньня сталага беларускага тэатру ў Вільні нарэшце дойдзе да патрэбных вынікаў.

Няхай Вільня не астаецца за вёскай.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ.

Два здарэньні—дзьве сьмерці.

(Пархвенаўская гм., Дзісенскага пав.).

У той час, як па ўсей Зах. Беларусі шырыцца асьвета ставяцца спэктаклі, закладаюцца гурткі Т-ва Бел. Школы, людзі змагаюцца з п'янствам, цемрай, дамагаюцца роднай школы,—наш куток сьпіць на хвалу і чэсьць бога сільных гэтага капіталістычнага сьвету.

Чаго тут толькі няма?!

Што тут ня робіцца?!

Штодзенныя з'явішчы: лаянка, мана, ашуканства п'янства, бойкі, крадзежы, споведзь, модлы, афяры. А пасьля ізноў пачынаецца з пачатку.

І так „песьня“ без канца. — Жыві ды бога хвалі.

Асабліва калі wierny katolik i polak — то з яго і волас не спадзець. Але хай факты гавораць за сябе.

У мінулым месяцы (кастрычніку) мела мейсца ў в. Паляні наступнае: Бацька з дачкой абівалі жыта. Акалот трэба было злажыць у другое мейсца. Вось-жа бацька загадаў дачцы перанясьці, а тая вазьмі парадзь канем перавязьці — „скарэй будзе“. „Але ж каню цяжка—відзіш якая гразь“, — адказаў бацька. Тую, вядома, за жывае ўзяло—чаму яна горшая — мусіць насіць і ей будзе легка, у той час, як каню цяжка. Дык яна станоўча зазначае: ня буду насіць! Бацька не сьцярпеў. Як гэта яго вядомага пабожнасьцю ў ва ўсей пархвенаўшчыне чалавека, які ў пархвенаўскім касьцёле распараджаецца, як дома і ходзіць абчапаўшыся рознага роду мадалікамі і ружанцам — яго ўласная дачка ня слухае. — Дык за палена.—A czcij ojca i matkę swoją. Я табе!“... Ды паленам. Тая ходу — ен за ей. Дзяўчына ў хату і заперлася,—думаючы, што ня ўлезе, а тым часам можа злосьць адойдзе. Але дзе там—выламаў дзьверы і давай „частаваць“. Аднак і ў хаце бацьку не пашанцавала накласьці ў волю. Дзяўчына вырвалася ды ўцякаць, бацька даганяць. Яна ў сьвіран і бацька тут.

Што дзеелася ў сьвірне, Bóg raczy wiedzieć ды бацька—К.

Праз пэўны час па тым, як бацька за дачкой бег у сьвіран, з'явіўся ен на сяле. Сядзіць і маўчыць, але гэткая важнасьць — няхай сядзіць—то-ж не паршывь ў весцы „па сяле“ хадзіць. Толькі, вось час ад часу вочы трэць. Гэта кінулася ў вочы прысутным. Пытаюць.—„Што табе? чаму трэ вочы?“ І пачулі адказ: — „Гэта б.. ь павесілася ў сьвірне“. Кідаюць пытаньне: „Чаму не ратаваў?“ Але ўжо, ня слухаючы адказу, сьпяшаць на мейсца выпадку. Спрабавалі калыхаць—дзе там — адубеўшы. Мертвага не ўваскрасіш — дык і перасталі. Замальдавалі паліцыі. Тая прыехала ноччў з доктарам Базарэўскім, які глянуўшы праз дзьверы штось піснуў і загадаў хаваць. — Абы скарэй „канцы ў ваду“.

Ні ўскрыцьця, ні „баданьняў“ ні „dochodzenia“.

Праўда, радня (па мацеры) была пастрашыла, але, як толькі К. згадзіўся аддаць маемасьць памершай — пасаг першай жонкі,—замоўкла.

Ня зышоў гэты выпадак з людзкіх языкоў, як лучылася іншае здарэньне. На гэты раз панскі найміт Ч.—дварняк Слатвінскага як подлы трус нанес цаглінай сьмяроны ўдар у патыліцу wstrętnemu białorusinu Ф. Паўловічу за тое, што хлопцы з в. З. з пагардай глядзелі на яго (Ч.) Ч. зазначыў пры гэтым „я—jestem polak, папольску розмавям, служен у панув, знам дэлікацыі“.

Але гэтага было мала паном палажэньня, ім яшчэ хацелася выкарыстаць пасьледнія хвіліны жыцьця, акалечанага Ф. Паўловіча, каб затушаваць выпадак забойства.

Калі ў папярэднім выпадку досьць было Базарэўскага, цяпер змусілі Ф. П. вязьці бездарожжай у Докшыцы да доктара мэдыцыны, які сьмяроны ўдар залічыў за лекке ўдэжэне.

Ня гледзячы на такі „дыягноз“, хлапец разьвітаўся з жыцьцём, але Ч. ходзіць на волі.

Цяпер у нас людзі бядуюць над ахфярамі, а навет некаторыя клянуць вінавайцаў, але ніхто не падумае, што тут вінаваты хаця і пасярэдня nie ślepy miecz, a ręka, якая ўзгадавала такіх катаў і стварыла варункі, спрыяючыя ім.

М. С. з Барчавіны.

Аднаго ратуюць,—другога руйнуюць.

(Браслаўшчына).

21.IX у мястэчку Ікажні ўспыхнуў пажар, аб якім была павядомлена і Браслаўская Пажарная Стража. Ня маючы ўласных коняў, пажарнікі затрымлівалі на дарозе сялянскія фурманкі, выкідваючы з воза (калі сапраціўляўся) гаспадара і сеўшы па 5 — 6 чалавек на воз, ляцелі ратаваць ад няшчасьця аднаго бліжняга, а тым часам руйнуючы другога.

Бо дзе-ж гэта відана, каб сялянскі заморany конь мог-бы праляцець 14 кілямэтраў галёпам.

Гэтак жыхар вёскі Ахрэмаўцы, Язэп Максімовіч ледзь адхапіў свайго каня пасьля гэткага „бегу“, аж некалькі дзён ня мог на ім рабіць.

Чым затрачваць грошы на духавыя аркестры, ды на розныя балі і забавы, ці ня лепей было-б купіць для пажарнікаў тройку добрых адпаведных коняў, а ня мучыць і без таго замучаных дяжкаю працаю сялянскіх коняў. Можа тады і сяляне глядзелі-б на пажарнікаў, як на праўдзівых абаронцаў іх маемасьці а не наадварот.

„Селянін“.

Паштовая скрынка.

Я. Багдановічу вёска Канюхі, Баранавіцкага пав. Інфармацыі, як залажыць спажывецкі каапэратыў будуць, зьмешчаны ў газэце. Статуты, дэкларацыі і брашура М. Манцэвіча будуць Вам высланы.

Закладайце, паважаны грамадзянін, каапэратыў у сваёй вёсцы і заахвочвайце сялян у суседніх ваколіцах, бо ў гэтым вялікая будучыня нашага эканамічнага і культуральнага стану.—**Свайму Б.** Вашу карэспандэнцыю атрымалі. Дзякуем. Пішыце больш. Старайцеся, як найкарацей. — **Піліпу Красько.** Карэспандэнцыю атрымалі. Зьмесьцім у наступным нумары.—**Ю. К—вічу.** Вельмі добра, што вы стараецеся закладаць каапэратывы і заклікаеце да гэтага ўсіх. Карэспандэнцыю зьмесьцім. Верш патрабуе апрацоўкі. Зьвяртайце ўвагу на рытм.—**Янку Нядольніку.** Ваша карэспандэнцыя да друку не падходзіць. Пішыце ляпей аб тым, як ваша моладзь праводзіць вольны час, чым займаецца, якія ў вас існуюць арганізацыі і праз каго яны апанаваны.—**„Нетанцуючаму“**—Вы, як відаць, надта сумуеце над тым, што ў Вашай вёсцы п'юць гарэлку і ня цікавяцца жыцьцём. Сумаваць, аднак, ня трэба. Мы мусім ведаць, што трыманьне ў цемнаце працоўных—гэта мэта пануючых клясаў. І сум тут нічога не паможа. Трэба клікаць працоўных, а перад усім моладзь, да арганізацыі да культурнаасьветнай працы, тлумачыць ім, хто яны такія і да чаго павінны імкнуцца. Карэспандэнцыю Вашу зьмесьцім у бліжэйшым нумару.—**Шапніцкаму.** Пішыце аб больш балючых пытаньнях і выразьней. Высланая Вамі карэспандэнцыя да друку не падыходзіць.—**Сяліцкаму.** Фэльетон Ваш да друку не падходзіць, бо ў ім не закрануты зусім сучасныя балючыя пытаньні ў жыцьці працоўных. Пішыце ляпей карэспандэнцыі.—**С. Сямчонку.** Вашую просьбу памагчымасьці споўнім. Верш добры, але патрабуе шмат апрацоўкі.—**Унуку Тумашоваму.** З Вашых карэспандэнцыяў скарыстаем. Пішыце больш.—**А. Пазьняк.** Вашы карэспандэнцыі вельмі добрыя. Дзякуем. Зьмесьцім у наступны нумарох. Пішыце карацей і давайце больш фактаў. — **Хільману.** У Вашай карэспандэнцыі вельмі шмат слоў, але мала зьместу. Трэба старацца пісаць, як найкарацей. З „Церняў і Мараў“ скарыстаем. — **Чуткаму.** Скарыстаем.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Ветліва прашу зьмясьціць у Вашай часопісі наступнае: З мэтай атрыманьня пашпарту на выезд да Прагі дзеля навукі, я меўператлумачыць выданае мне пасьведчаньне чэскай унівэрсытэцкай улады на мову польскую, і з гэтай мэтай пашоў да „Беларускага Гаспадарчага Зьвязу“, там дзе працуе інж. Гузоўскі, каторы скончыў агранамічны аддзел у Празе.

Прышоўшы, — аддаў інж. Гузоўскаму пасьведчаньне, каторае ён бярэццаператлумачыць на польскую мову. На той час уваходзіць п. пасол д-р Янка Станкевіч і адраву накідваецца на мяне, крычучы: „Вы салідарызуецеся з тымі“!... Не даючы мне часу на разважаньне (да гэтага часу ня ведаю, што ён хацеў праз гэта сказаць), ён напаў на мяне і зьняважыў чынна ў спосаб, каторы лічу проста барбарскім.

Хочучы ліквідаваць гэты інцыдэнт ганарова, я зьвярнуўся да сваіх калегаў—Янкі Сальмановіча і Янкі Зянюка, з просьбай, каб яны, як заступнікі мае, выклікалі п. Я. Станкевіча на грамадзкі суд. Але п. Янка Станкевіч ад гэтага адмовіўся. Дзеля гэтага, як відаць, мае заступнікі, лічаць справу законьчанаю для мяне ганарова, — а там я ўсю гэту справу аддаю пад суд публічнай апініі, бо ўважаю, што ў такі спосаб, як зрабіў гэта Я. Станкевіч, ліквідуюць свае спрэчкі толькі людзі зусім не інтэлігентныя, або ўмыслова хворыя.

На заканчэньне гэтага пісьма хацеў-бы дадаць некалькі слоў з прычыны тэй палітычнай прастытуцыі, кіраўніком якой зьяўляецца п. Янка Станкевіч! Як відаць, ён дайшоў ужо да канца і ёсьць ужо палітычным трупам. Аляксюк, Валэйша, Паўлюкевіч, Вярнікоўскі, Умястоўскі, — вось яго папярэднікі; але ён-жа перагнаў іх у сваім маральным бо запраўды толькі аб найгоршым маральным упадку можа сьведчыць ужываньне для доказу сваей ідэйнай праваты,—такіх мэтодаў, якіх п. Я. Станкевіч ужыў у выпадках з вучнямі і са мной, студэнтам.

Будучы зусім апалітычным, веру толькі ў чыстае без усялякай плямы маральнай беларускае сялянска-работніцкае адраджэньне, каторае проч адкіне ўсялякіх палітычных спэкулянтаў.

Прашу аб перадрукаваньне майго пісьма ўва ўсіх віленскіх часопісях, незалежна ад іх палітычнага кірунку і мовы, у якой яны рэдагуюцца.

З пашанай:

12.XI 28 г. **Юльян Саковіч.**

Ад Рэдакцыі: З прычыны частых канфіскатаў нашае газэты, вышэйпаданае пісьмо зьмешчана позна, за што перапрашаем аўтара яго. Да Рэдакцыі надыйшла таксама пастанова паўнамоцнікаў аб аднабаковым вырашэньні справы, з браку месца не зьмяшчаем.

Ці Вы прыдбалі хоць аднаго платнага падпішчыка для нашай газэты?

Чытайце і пашырайце сваю сялянска-работніцкую газэту.

Сяляне і работнікі!

Памятайце, што кожнае слова Вашае газэты Вас усьведамляе, а кожны Ваш грош запэўняе ей існаваньне.

Рэдактар-Выдавец: В. Філіповіч.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.

Дадатак да газэты „За праўду“ № 8, 1928 г.

ІНСТРУКЦЫЯ

ЯК ДАМАГАЦЦА ЎРАДОВАЙ БЕЛАРУСКАЙ ШКОЛЫ

на падставе ўставу ад 31. VII. 1924 г. і распараджэньня Мін. Рэл. Спраў і Публ. Асьветы ад 7. I. 1925 г.

Закон аб арганізацыі беларускага школьніцтва

з дня 31. I. 1924 г. ухвалены Соймам 9. VII. 1924 г. (Выпіска).

Арт. 3. У пачаткавых урадавых школах, якія знаходзяцца ў гмінах, дзе ёсьць 25 прац. насяленьня беларусаў, на ўрадова сцьверджанае жаданьне бацькоў 40 дзяцей—беларускай народнасьці, якія належаць да аднаго школьнага вокругу, забясьпечана ім будзе навука ў роднай матчынай мове.

Калі ў дадзеным школьным вокрузе няма 40 дзяцей, бацькі якіх зажадалі-б навукі ў роднай мове беларускай, выкладовай мовай у школе ёсьць мова ўрадовая (польская). Калі-ж у дадзеным школьным вокрузе побач з бацькамі, якія жадаюць для сваіх дзяцей навукі ў мове беларускай, ёсьць ня менш прынамсі як 20 дзяцей, бацькі якіх жадаюць навукі ў мове ўрадовай, выкладаньне тады вядзецца ў дзьвюх мовах з тым, што палавіна лекцыяў вызначаецца на навуку ў мове беларускай; калі ж у дадзеным вокрузе няма 20 дзяцей, бацькі якіх жадаюць навукі ў мове ўрадовай,—**мовай выкладовай ёсьць мова беларуская.**

Існуючыя ў адным вокрузе паасобныя школы з мовай выкладовай польскай і з мовай выкладовай беларускай будуць па магчымасьці злучаны ў адну школу супольную—дзьвюх-моўную.

Арт. 4. У школах пачаткавых 1, 2 і 3 клясовых, так прыватных, як і ўрадовых, з моваю выкладовою няпольскаю, абавязкава ёсьць навучаньне мовы ўрадовае, каб запэўніць веду гэтае мовы ў слове і пісьме, патрэбную для мэтаў практычных.

У школах пачаткавых 4, 5, 6 і 7 клясовых, так прыватных, як і ўрадовых, з моваю выкладовою няпольскаю, абавязкава вядзецца папольску навучаньне мовы ўрадовае, польскай гісторыі і навукі аб сучаснай Польшчы так, каб была запэўнена веда іх дзеля пераходу вучняў у школы сярэднія агульна-адукацыйныя, з мовай выкладовай польскай, або дзьвёх-моўныя.

Выясьненьне 3 арт.

1) Дзе мусіць быць беларуская школа.

Згодна з арт. 3 закона аб беларускіх школах з 31-га ліпня 1924 г., беларуская ўрадовая школа павінна быць адчынена ўладаю там, дзе сярод насяленьня ёсьць ня менш 25% (25 працэнтаў) беларусаў і дзе гэтага зажадаюць бацькі ня менш, як ад 40 дзяцей у школьным веку.

Гэта адносіцца да Наваградзкага ваяводзтва (паветы: Валожынскі, Стаўпецкі, Лідзкі, Навагрудзкі, Нясьвіжскі і Слонімскі), Палескага ваяводзтва (паветы: Лунінецкі, Пінскі, Косаўскі, Пружанскі, Драгічынскі, Кобрынскі, Століноскі і Берасьцейскі), Віленскага вокругу (паветы: Сьвяцянскі, Дзісьненскі, Пастаўскі, Маладэчанскі, Вялейскі, Ашмянскі, Троцка Віленскі і Браслаўскі) і з Беластоцкага ваяводзтва (пав.: Горадзенскі і Ваўкавыскі).

Увага: Закон гэты ня мае сілы ў паветах: Беластоцкім, Бельскім і Сакольскім.

2) Як урадова сцьвярджаецца жаданьне бацькоў.

Кожын бацька, які жадае, каб яго дзіця вучылася ў беларускай школе, або матка (калі бацька памёр ці не выпаўняе бацькоўскай улады), або праўны апякун (калі бацька й матка ня жывуць ці не выпаўняюць бацькоўскай улады) падае свайму павятоваму Школьнаму Інспэктару асобна ад сябе дэклярацыю з уласнаручным подпісам, засьведчаным гмінаю, Старостам, Міравым Судзьдзёю ці Натарыусам. (Форму дэклярацыі глядзі на адвароце 2 ой старонкі).

3) У якім выпадку адчыніцца беларуская ўрадовая школа.

Калі ў школьным вокрузе (гэта значыць ў аднэй вялікай вёсцы ці некалькіх малых вёсках) няма ніякай школы, і бацькі пададуць Школьнаму Інспэктару дэклярацыяў ня менш, як на 40 вучняў, што жадаюць вучыць сваіх дзяцей у беларускай школе, а адначасна зусім ня знойдзецца бацькоў, ці іх будзе менш, як на 20 дзяцей, што жадаюць вучыць сваіх дзяцей у польскай школе, то ўлада мусіць адчыніць у гэтым школьным вокрузе беларускую школу.

4) У якім выпадку ўрадовая польская школа ператворыцца ў беларускую.

Калі ў вёсцы ўжо існуе польская ўрадовая школа, а бацькі пададуць Школьнаму Інспэктару дэклярацыяў ня менш як 40 вучняў, што жадаюць вучыць сваіх дзяцей у беларускай школе, то ўлада ў гэтай вёсцы мусіць ператварыць польскую школу ў беларускую.

5) У якіх выпадках можа быць дзьвёх-моўная (двуязычная) школа (польска беларуская), у якой палова гадзін навукі выкладаюцца папольску, а палавіна пабеларуску.

1. Калі ў тэй ці іншай вёсцы ўжо існуе польская школа і ў гэтым школьным вокрузе бацькі пададуць Школьнаму Інспэктару дэклярацыяў ня менш, як на 40 вучняў, што жадаюць каб у гэтай школе навукі выкладаліся ў беларускай мове, а адначасна знойдуцца бацькі, якія пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня менш, як на 20 вучняў, што жадаюць, каб іх дзеці вучыліся толькі папольску, то школа зробіцца дзьвёх-моўнаю.

2. Калі ў школьным вокрузе ўжо існуе беларуская школа, а знойдуцца бацькі, якія пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня менш, як на 20 вучняў, каб у школе навукі выкладаліся выключна ў польскай мове, то школа перарабіцца ў дзьвёх-моўную, г. з. польска-беларускую.

3. Калі ў школьным вокрузе няма ніякай урадовай школы, і бацькі пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 40 вучняў, што жадаюць, каб была адчынена беларуская школа, а адначасна знойдуцца бацькі, якія пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 20 вучняў, што жадаюць, каб была адчынена польская школа, — то ўлада мусіць адчыніць дзьвёх-моўную школу, г. з. польска беларускую.

6) У якім выпадку можа адчыніцца чыста польская школа.

Калі ўлада адчыняе ўрадовую школу ў такой вёсцы, дзе няма яшчэ ніякай школы, або ёсьць прыватная, а бацькі не паруцяцца, каб адчынілася беларуская школа й не пададуць аб гэтым Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 40 вучняў, то адчыніцца польская школа.

7) У якім выпадку можа застацца і надалей ужо існуючая польская школа.

Калі ў школьным вокрузе ўжо існуе польская школа, і ня знойдуцца бацькі, якія падалі-б Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 40 вучняў, каб навука ў гэтай школе выкладалася пабеларуску, то ў гэтым вокрузе застанецца польская школа і на далей.

Выясьненьне 4 арт.

Як і дзеля чаго павінна выкладацца польская мова ў беларускіх школах.

1. У беларускіх 1, 2 і 3-х аддзяловых школах польская мова выкладаецца, як прадмет, каб вучні, скончыўшыя беларускую школу, маглі карыстацца з польскай мовы ў слове і пісьме дзеля практычных мэтаў, прыкладам: чытаць, пісаць і гаварыць.

2) У чыста беларускіх 4, 5, 6 і 7 аддзяловых школах польская мова выкладаецца, як прадмет, а таксама выкладаюцца папольску гісторыя і геаграфія Польшчы, каб вучні былі падгатаваны для пераходу ў беларускія або польскія сярэднія школы, прыкладам: гімназіі, вучыцельскія сэмінарыі і іншыя.

Выясьненьне Распараджэньня Мін. Рэлігійных Вызнаньняў і Публічнай Асьветы

ад 7. I. 1925 г. у справе ўставу аб арганізацыі беларускага школьніцтва ад 31. VII. 1924 г.

(Да артыкулаў 3 і 4 уставу).

§ 1. Беларускія ўрадовыя школы могуць адчыняцца ў Віленскім, Навагрудзкім, Палескім ваяводзтвах, у Горадзенскім і Ваўкавыскім паветах Беластоцкага ваяводзтва.

§ 2. Народная школа ёсьць даступна для дзяцей усіх нацыянальнасьцяў. Кожная вёска ці хутар належыць да пэўнага школьнага вокругу (абводу). У кожным такім школьным вокрузе павінна быць адна публічная ўрадовая школа.

§ 3. „Publiczne szkoły powszechne“—гэта значыць дзяржаўныя, у якія могуць паступаць дзеці ўсіх нацыянальнасьцяў дадзенага школьнага вокругу.

§ 4. У ваяводзтвах Віленскім, Навагрудзкім, Палескім, а таксама Горадзенскім і Ваўкавыскім паветах Беластоцкага ваяводзтва могуць быць школы беларускія або польскія, або польска-беларускія.

§ 5. Права на жаданьне бацькоў вымагаць навучаньня сваіх дзяцей у роднай беларускай мове маюць жыхары тэй гміны, у якой, згодна апошняй перапісі ў 1921 г., ёсьць ня менш як 25% беларусаў сярод агульнага ліку насельнікаў.

§ 6. Публічная народная школа павінна быць адчынена там, дзе вызначыць дэкрэт аб арганізацыі школы.

§ 7. b. Школьны век дзіцяці лічыцца ад 1 верасьня (сентября) таго каляндарнага году, у якім дзіця скончыла ці мае скончыць 7 гадоў і да канца таго школьнага году (30 чэрвеня), у якім дзіця канчае 14 гадоў жыцьця, гэта значыць ад 7 год без 4 месяцаў да 14 гадоў і 4 месяцаў.

§ 8. Права выступаць з жаданьнем навучаньня сваіх дзяцей школьнага веку маюць: 1) бацька; 2) матка, калі бацька памёр ці не выпаўняе бацькаўскай улады; калі няма бацькі і маткі, то праўны апякун.

Аб жаданьні навучаньня дзяцей у беларускай мове бацькі ці апякуны падаюць дэклярацыі Школьнаму Інспэктару свайго павету.

На дэклярацыі ўласнаручны подпіс павінен быць завераны гмінаю, ці Міравым Судзьдзёю, ці Натарыусам, ці старостам.

УВАГА: Калі бацька ці матка, ці апякун няпісьменны, то за яго падпісваецца хто іншы, і сцьвярджаецца ўжо гэты подпіс.

Калі Школьнаму Інспэктару бацькі з якога-колечы школьнага вокругу пададуць дэклярацыі ня менш як на 40 дзяцей аб тым, што хочуць вучыць сваіх дзяцей у беларускай мове, то Інспэктар наводзіць справкі:

1, ці ёсьць у гміне 25% (дваццаць пяць працэнтаў) беларусаў.

2, ці бацька, або матка, або апякун жывуць з дзяцьмі ў дадзеным школьным вокрузе.

3, ці дзеці, на якія пададзены дэклярацыі, жывы, і ці адпавядае іх век школьнаму.

4, ці апякун ёсьць праўны.

§ 9. Выкладовая мова з польскай на беларускую можа быць заменена толькі ў пачатку школьнага году.

Дэклярацыі можна падаваць Інспэктару ў працягу ўсяго школьнага году, але будуць мець сілу на наступны школьны год толькі тыя, **якія будуць складзены да 31 сьнежня (декабря) папярэдняга школьнага году.**

§ 10. Аб тым, што бацькі ня менш як на 40 дзяцей падалі дэклярацыі, каб іх дзяцей вучылі ў беларускай мове, Школьны Інспэктар да 1-га лютага (февраля) паведамляе аб гэтым люднасьць таго школьнага вокругу, ці ня будзе рэшта бацькоў прасіць Інспэктара, каб іх дзяцей вучылі ў польскай мове.

Аб гэтым абвестка Інспэктара вывешваецца ў гміне або ў вёсцы на відным мейсцы, толькі не на школьным будынку.

Дэклярацыі аб жаданьні навучаньня дзяцей у польскай мове будуць мець сілу толькі тыя, якія будуць пададзены Інспэктару да 30 красавіка (апрэля).

§ 11. Калі адна, ці некалькі вёсак не ўваходзяць у той ці іншы школьны вокруг, то можа быць часова і прыблізна вызначаны школьны вокруг.

§ 12. Разглядзіўшы дэклярацыі, Школьны Інспэктар не пазьней 31 траўня (мая) робіць свае заключэньне і з усімі матар'яламі справу перадае Куратару. На падставе дадзеных Інспэктарам прапазіцый, Куратар у працягу месяца рашае аб мове навучаньня у тэй ці іншай школе і аб сваім рашэньні праз абвестку паведамляе заінтэрасаваную люднасьць. Апроч таго, аб сваім рашэньні куратар паведамляе аднаго з тых бацькоў, якія жадаюць навучаньня сваіх дзяцей у беларускай мове і аднаго з тых, якія жадаюць навучаньня сваіх дзяцей у польскай мове.

Пастанову Куратара бацькі могуць абжалаваць да Міністра Асьветы ў працягу 14 дзён, з дня паведамленьня праз абвестку.

§ 13. Існуючыя ў данны момант народныя школы з выкладоваю мовай беларускаю, або польскаю захоўваюць гэту мову й далей.

Зьмена выкладовай мовы ў гэтых школах можа зьдзейсьніцца толькі па жаданьню бацькоў згодна §§ 8, 9, 10, 11 і 12.

Калі-ж бацькі ад 20 вучняў пажадаюць, каб у беларускай школе навукі выкладаліся папольску, а рэшта дзяцей будзе ня меньш як 40, то зараз-жа школа робіцца дзьвёх-моўнаю, г. з. польска-беларускаю; а калі з рэшты дзяцей не набярэцца 40, то выкладовая мова ў гэтай школе будзе польская.

§ 14. Існуючыя ў даны момант беларускія публічныя школы, якія не адпавядаюць уставе і § 4 гэтага распараджэньня праз Кураторыум і Міністра Асьветы, паступова будуць да гэтай уставы і распараджэньня дапасаваны.

§ 15. Аб злучэньні аддзельных публічных школ з выкладоваю моваю толькі беларускаю пастанаўляе куратар.

§ 16. Праграмы ўсіх прадметаў публічных школаў дзьвёх-моўных, а таксама праграмы польскай мовы і гісторыі Польшчы для чыста беларускіх школаў будуць вызначаны асобным распараджэньнем.

Распараджэньне Міністра Унутраных Спраў ад 12-га лютага 1925 года.

Каб войты сьвярджалі подпісы на дэкларацыях аб жаданьні беларускай школы ды пры тым зусім бясплатна.

Практычныя рады.

А. Што павінен зрабіць кожны бацька-беларус ці матка, ці апякун, якія маюць дзяцей у школьным узросьце.

1. Кожны бацька, матка ці апякун павінны дбаць, каб іх дзеці вучыліся ў сваёй роднай беларускай школе.

2. Кожны беларус павінен скарыстаць свае права дамагацца беларускай школы для сваіх дзяцей.

3. Кожны бацька, матка ці апякун павінны напісаць дэкларацыю аб тым, што жадаюць, каб іх дзеці вучыліся ў роднай беларускай мове, абавязкава пайсьці ў гміну, заверыць там свой подпіс і праз паўнамоцніка пад расьпіску гэту дэкларацыю здаць Школьнаму Інспэктару да 31-га сьнежня гэтага 1926 г.

Увага: Заверыць дэкларацыю можа, апроч гміны, яшчэ Міравы Судзьдзя, Натарыус, Старооства. Заверка на дэкларацыі подпісу солтысам, ці сьвяшчэньнікам, ці ксяндзом, ці вучыцелем, ці кім іншым ня будзе мець ніякае сілы, і дэкларацыя забракуецца.

4. Дэкларацыю трэба падпісваць у прысутнасьці войта.

5. Калі бацька, ці матка, ці апякун няпісьменны, то трэба папрасіць пісьменнага чалавека, каб у прысутнасьці войта расьпісаўся, як за няпісьменнага бацьку, і войт заверыць ужо гэты подпіс.

Увага: Калі ёсьць няпісьменны бацька, а матка пісьменная, то матка, ці дзіця ня можа падпісвацца на дэкларацыі за бацьку: трэба, каб падпісаўся хто іншы і дарослы.

6. Войт ня мае права адмовіцца ад заверкі подпісу, бо нарушыў-бы загад Міністра Унутраных Спраў ад 12 лютага 1925 г.

Увага: 1) Калі войт адмовіцца пасьведчыць подпіс, то зараз-жа трэба аб гэтым паведаміць Галоўную Управу Т.-ва Бел. Шк.
2) Заверкі подпісаў у гміне ня трэба адкладваць на апошнія дні, бо войт ня ўсьпее пасьведчыць усіх подпісаў да 31 сьнежня.

7. Толькі тады адчыніцца беларуская ўрадавая школа або ператворыцца існуючая польская школа ў беларускую, калі бацькі з аднаго школьнага вокругу пададуць Школьнаму Інспэктару як можна больш дэкларацыяў, а прынамсі ня менш, як на 40 вучн., што хочуць, каб іх дзеці вучыліся ў беларускай мове.

8. Калі Куратар на дэкларацыі не адчыніць беларускай школы, або не ператворыць існуючай польскай школы ў беларускую, то бацькі павінны скардзіцца Міністру Асьветы.

Б. Што павінен зрабіць паўнамоцнік, якога бацькі выбяруць скласьці Школьнаму Інспэктару дэкларацыі.

1. Запісаць на асобным лісьце імёны і прозьвішчы бацькоў і апякуноў, імёны іх дзяцей, напісаць паперу да Школьнага Інспэктара, асабіста па сьпіску здаць у Інспэктарыят дэкларацыі да 31 сьнежня (декабря), узяць ад Інспэктарыята пасьвітаваньне на сьпіску бацькоў, сьпіс з паквітаваньнем хаваць у сябе, а копію прыслаць у Галоўную Управу (Вільня, Сьв.-Ганны 2).

В. У якой мове пішацца і запаўняецца форма дэкларацыі.

1. Дэкларацыю трэба пісаць, або пабеларуску, або папольску. Калі дэкларацыя будзе напісана паруску, то Інспэктар можа забракаваць.

У форме дэкларацыі трэба напісаць: імя і прозьвішча бацькі ці маткі, ці апякуна, назоў вёскі, гміны, павету, імёны дзяцей. Непатрэбныя словы ў дэкларацыі закрэсьліць.

Г. Як павінна дапамагчы наагул беларускае грамадзянства, каб для сваіх дзяцей мець сваю родную беларускую школу.

1. У тым школьным вокрузе (абводзе), дзе няма ніякай школы, беларусы павінны дамагацца, каб была адчынена беларуская школа; а дзе існуе ўжо польская школа, каб яна ператварылася ў беларускую.

2. Кожны пісьменны, або больш сьвядомы грамадзянін павінны растлумачыць няпісьменнаму бацьку ўставу аб арганізацыі школьніцтва ад 31./VII. 1924 г., а таксама распараджэньні Міністра Асьветы ад 7./I. 1925 г,, памагчы напісаць дэкларацыю, старацца, каб дэкларацыяў было пададзена як можна больш, сьлядзіць, каб дэкларацыі былі заверана гмінаю і паданы Інспэктару да 31 сьнежня (декабря):

3. Калі хто будзе адмаўляць ці запалохваць тых бацькоў, якія на падставе закону і распараджэньня Міністра Асьветы будуць падаваць Інспэктару дэкларацыі, каб і дзяцей вучылі ў беларускай мове, таго трэба пацягнуць да судовай адказнасьці, як за баламуцтва грамадзян.

4. Калі навет ёсьць у вёсцы прыватная беларуская школа—ўсё роўна трэба дамагацца ўрадовай беларускай школы.

Д. Форма паперы, якую піша паўнамоцнік і перадае разам з дэкларацыямі Школьнаму Інспэктару.

Пану Школьнаму Інспэктару.

у горадзе . . . .
Паўнамоцніка жыхароў вёскі . . . . .
. . . . . . воласьці . . . . . . павету
(прозьвішча і імя) . . . .

З А Я В А.

У зьвязку з распараджэньнем Міністра Рэлігійных Спраў і Публічнай Асьветы ад 7./I. 1925 г. ў справе школьнага ўставу ад 31./VII. 1924 г., я, ніжэй падпісаны паўнамоцнік сялян вёскі . . . . пры гэтым перасылаю падпісаныя і завераныя дэкларацыі ў ліку . . . шт. на . . . дзяцей у справе беларускае выкладовае мове ў школе ў вёсцы . . . .

Адначасна падаю да ведама, што ўсе дэкляранты даручылі мне інфармаваць інспэктарат аб патрэбных яму дадатковых данных.

(Подпісы) . . . .

Дня . . . . 192 г.

Е. Форма сьпіску бацькоў, якія праз паўнамоцніка падалі дэкларацыі Школьнаму Інспэктару аб навучаньні сваіх дзяцей у беларускай мове.

С Ь П І С.

Грамадзян вёскі . . . . , гміны . . . . . . , павету . . . . , якія, на падставе распараджэньня Мін. Рэлігійных Спраў і Публічнай Асьветы ад 7./I. 1925 г. склалі Школьнаму Інспэктару . . . дэкларацыі аб жаданьні навучаньня дзяцей у роднай беларускай мове і сьпіс дзяцей школьнага ўзросту.

	Імя і прозьвішча бацькі, ці маткі, ці праўнага апякуна.	Імёны дзяцей, пададзен. у дэкларац.
1		
2		
3		

БАЦЬКІ! падавайце Інспэктару, як можна, больш дэкларацыяў аб навучаньні вашых дзетак у беларускай мове.

Школьны век дзіцяці лічыцца ад 7 гадоў без 4-х месяцаў да 14 гадоў і 4-х месяцаў.

ГРАМАДЗЯНЕ! дамагайцеся аб ператварэньні польскіх школаў у беларускія.

Формы дэкларацыяў і інструкцыі можна атрымаць:

1) У Галоўнай Управе Т-ва Белар. Школы, Вільня, вул. Сьв. Ганны 2.
2) У Глыбоцкай Акружной Управе, Т-ва Белар. Школы, м. Глыбокае—Варшаўская вул. 69.
3) У Наваградзкім Т-ве Белар. Школы, Наваградак, Карэліцкая вул. 23.
4) У Радашкоўскім Т-ве Беларуск. Школы м. Радашкавічы.
5) У Гуртках Т-ва Бел. Школы.

Форма Дэкларацыі.

Дэкларацыя.

Я ніжэй падпісаны (ая) .... *грамадзянін (ка)*
(імя і прозьвішча)

Польскае Рэчыпаспалітае, беларускае нацыянальнасьці, жыхар ....
(назоў вёскі, места)

гміны .... *павету* .... *як бацька *)—маці—*
(назоў воласьці) (назоў павету)

праўны апякун дзіцяці—дзяцей—у школьным веку.

1. .... (Імя дзіцяці) *3.* .... (Імя дзіцяці)

2. .... (Імя дзіцяці) *4.* .... (Імя дзіцяці)

на падставе артыкулу 3 уставу з 31 ліпня 1924 г., зьмяшчаючага некаторыя пастановы аб арганізацыі школьніцтва (Dz. U. R. P. № 79, poz. 766), жадаю ўвядзеньня ў існуючую — маючую адкрыцца публічную народную школу .... *беларускае выкладовае мовы.*
(назоў вёскі, места)

Дня .... *192* .... *г.* ....
(уласнаручны подпіс).

Да Школьнага Інспэктара

ў м. ....
(назоў места)

*) У тэксьце дэкларацыі непатрэбныя словы закрэсьліць.

XI.1928

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая № 22.

Выд. БСРПК „Змаганне"